
Raimo Lahti – Pekka Koponen (toim.)

Talousrikokset

Julkaisuvaliokunta

Pekka Vihervuori, puheenjohtaja

Markku Helin

Mika Hemmo

Raimo Lahti

Tatu Leppänen

Risto Nuolimaa

Lea Purhonen, sihteeri

Tilausosoite

Suomalainen Lakimiesyhdistys

Kasarmikatu 23 A 17

00130 Helsinki

p. (09) 603 567

f. (09) 604 668

sly@lakimies.org

www.lakimies.org

Kannen suunnittelu: Heikki Kalliomaa

Kannen kuva © William Whitehurst/CORBIS/Skoy

© Suomalainen Lakimiesyhdistys ja kirjoittajat

ISSN 1458-0446

ISBN 978-951-855-263-8

Gummerus Kirjapaino Oy, Vaajakoski 2007

Sisällys

Esipuhe	VII
---------------	-----

TALOUSRIKOSOIKEUDEN YLEISIÄ KYSYMYKSIÄ

Raimo Lahti

Talousrikosoikeuden yleisistä opeista	3
---	---

Jaakko Rautio

Menettämisseuraamusten yleiset opit – onko niitä?	29
---	----

KESKEISIÄ TALOUSRIKOSSÄÄNNÖKSIÄ

Pekka Koponen – Ritva Sahavirta

Kirjanpitorikokset	55
--------------------------	----

Pekka Koponen

Velallisen rikokset	103
---------------------------	-----

Ritva Sahavirta

Rahanpesurikokset	145
-------------------------	-----

Ritva Sahavirta

Verorikokset	177
--------------------	-----

Klaus Nyblin

Yrityssalaisuusrikokset	227
-------------------------------	-----

LIITTEET

Rikoslain talousrikossäännöksiä	285
---------------------------------------	-----

Oikeustapaushakemisto	293
-----------------------------	-----

Kirjoittajat	299
--------------------	-----

Klaus Nyblin

Yrityssalaisuusrikokset

1 JOHDANTO

Yrityssalaisuudet ovat elinkeinotoiminnassa hyödynnettävää, ulkopuolisilta salassa pidettävää tietoa. Niiden päätyminen kilpailijan käyttöön aiheuttaa elinkeinonharjoittajalle tyypillisesti taloudellista vahinkoa. Koska yrityssalaisuudet saattavat liittyä varsin merkittäviin varallisuusarvoihin, on niitä koskevan suojan tahalliset loukkaamiset säädetty rikoslaissa (RL) erikseen rangaistaviksi.

Yrityssalaisuusrikoksia ovat *yritysvakoilu* (RL 30:4), *yrityssalaisuuden rikkominen* (RL 30:5) ja *yrityssalaisuuden väärinkäyttö* (RL 30:6). Yritysvakoilussa on kysymys yrityssalaisuuden oikeudettomasta hankkimisesta. Säännökset yrityssalaisuuden rikkomisesta ja väärinkäytöstä puolestaan koskevat tällaisen tiedon oikeudetonta ilmaisemista ja käyttämistä. Yrityssalaisuuden käsite on erikseen määriteltynä RL 30:11:ssä.

RL 30 luvun 4–6 ja 11 §:n säännökset ovat tulleet voimaan RL:n kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen yhteydessä vuonna 1991.¹ Säännöksistä RL 30:5:ä on vuonna 1993 muutettu lisäämällä sen soveltamisalaan yrityssalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen ja käyttäminen myös niissä tapauksissa, joissa yrityssalaisuus on saatu tietoon yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä.² RL 30:5:n soveltamisalaa on edelleen laajennettu vuonna 2003 säätämällä yrityssalaisuuden rikkominen palveluksessa olevien osalta rangaistavaksi vielä kahden vuoden ajan palvelusajan päättymisen jälkeenkin. Samassa yhteydessä myös yrityssalaisuuden rikkomisen yrityksestä on tullut rangaistava.³

RL:n systematiikassa yrityssalaisuusrikossäännökset ovat osa *elinkeino-rikoksia* koskevaa sääntelyä. RL 30 luvussa on yrityssalaisuusrikosten lisäksi

¹ L 769/1990 – HE 66/1988 vp, LaVM 6/1990 vp.

² L 54/1993 – HE 182/1992 vp.

³ L 61/2003 – HE 53/2002 vp.

si säännöksiä markkinointirikoksesta, kilpailumenettelyrikoksesta, kulutusluottorikoksesta, lahjusrikoksista ja kirjanpitorikoksista. Oikeustieteellisen tutkimuksen kohteena ja myös sisällöllisesti yrityssalaisuusrikokset lukeutuvat *talouselämän rikollisuuden piiriin*.⁴

Muulla lainsäädännössä yrityssalaisuuden suojaa koskevia säännöksiä on erityisesti laissa sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa (1061/1978, SopMenL) ja työsopimuslaissa (55/2001, TSL). Niissä suojan kohteesta käytetään käsitettä liikesalaisuus tai liike- ja ammattisalaisuus. SopMenL:ssa on lisäksi säännökset teknisen esikuvan ja ohjeen suojasta. Niihin liittyy saman lain 10.1 §:n rangaistussäännös *teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäytöstä*.

Liikesalaisuuden sekä teknisen esikuvan ja ohjeen suojan lisäksi SopMenL:ssa on säännöksiä myös esimerkiksi harhaanjohtavasta markkinoinnista ja sattumanvaraisten etujen tarjoamisesta elinkeinotoiminnassa. Normikokonaisuus, johon liikesalaisuuden suojaa koskevat säännökset ovat perinteisesti liittyneet, on nimenomaan *vilpillistä kilpailua elinkeinotoiminnassa* koskeva sääntely.⁵ Toisaalta työnantajan ja työntekijän välisen suhteen osalta liike- ja ammattisalaisuuden suoja on ollut pitkään olennainen osa myös *työoikeutta*.⁶

Seuraavassa keskitytään erityisesti yrityssalaisuusrikoksia ja yrityssalaisuuden käsitettä koskeviin RL 30 luvun 4–6 ja 11 §:n säännöksiin. Muuta lainsäädäntöä käsitellään tämän tarkastelun taustaksi (kohta 3.2 ja jakso 4). Itse yrityssalaisuuden käsitettä arvioidaan varsinaisesta tunnusmerkistökohteisesta tarkastelusta erillään (jakso 2). RL 30:11:n määritelmäsäännöksestä esitetyt näkökohdat on siten tarkoitettu koskemaan kaikkia RL 30 luvun 4–6 §:n rangaistussäännöksiä yhteisesti (ks. niistä erilliset jaksot 5–7 ja myös säännösten soveltamisalojen perusjaotteluja koskeva kohta 3.1).

⁴ Ks. Lahti 1991, s. 878–882.

⁵ Ks. Castrén 1999, s. 709.

⁶ Liike- ja ammattisalaisuuden suojan työoikeudellisella sääntelyllä on Suomessa itse asiassa pisimmät perinteet. Jo vuoden 1922 työsopimuslaki sisälsi liike- ja ammattisalaisuuden suojaa koskevia säännöksiä.

2 YRITYSSALAISUUDEN KÄSITE

2.1 RL 30:11:n määritelmä

RL 30:11:n mukaan yrityssalaisuudella tarkoitetaan RL 30 luvussa ”liike- tai ammattisalaisuutta taikka muuta vastaavaa elinkeinotoimintaa koskevaa tietoa, jonka elinkeinonharjoittaja pitää salassa ja jonka ilmaiseminen olisi omiaan aiheuttamaan taloudellista vahinkoa joko hänelle tai toiselle elinkeinonharjoittajalle, joka on uskonut tiedon hänelle.”

Määritelmästä ilmenee erityisesti kolme edellytystä sille, että jotakin tietoa voidaan pitää yrityssalaisuutena:

- 1) Kysymys on elinkeinotoimintaa koskevasta salaisesta tiedosta.
- 2) Tiedon haltija pyrkii käytännön toimenpitein säilyttämään tiedon salaisuutta.
- 3) Tiedon paljastumiseen liittyy taloudellisen vahingon aiheutumisen vaara.

Jos jokin edellytyksistä ei täyty, tieto ei ole yrityssalaisuuden piirissä. Jos elinkeinonharjoittaja esimerkiksi laiminlyö tiedon suojaamiseen liittyvät toimenpiteet, tieto ei ole yrityssalaisuuden piirissä, vaikka sen paljastuminen voisikin aiheuttaa taloudellista vahinkoa. Vastaavasti, jos tiedon paljastuminen ei voisi edes lähtökohtaisesti aiheuttaa taloudellista vahinkoa, tieto ei ole yrityssalaisuuden piirissä, vaikka sen haltija vaatisi, että tietoa käsitellään luottamuksellisenä.⁷

Yrityssalaisuuden käsitteessä on koottu yhteen muualla lainsäädännössä käytetyt liike- ja ammattisalaisuuden käsitteet. Määritelmässä on lisäksi viitattu ”muuhun vastaavaan elinkeinotoimintaa koskevaan tietoon”. Tämän lisä määrään sisältöä ei ole lain esitöissä tarkemmin kuvattu. Hallituksen esityksessä on yleisesti todettu, että yrityssalaisuudet voivat koskea ”mitä erilaatuisempaa kilpailijoilta suojattavaa tietoa”.⁸

RL 30:11:n määritelmästä käy nimenomaisesti ilmi se käytännön yritystoiminnassa havaittava seikka, etteivät yrityssalaisuudet ole aina vain ”omistajansa” hallussa. Yrityssalaisuuksia saatetaan uskoa myös esimerkiksi yhteistyökumppaneiden tietoon, ja ne ovat rikosoikeudellisen suojan piirissä myös tällöin. Yrityssalaisuutta koskevan tiedon uskominen omille työnteki-

⁷ Ks. HE 66/1988 vp, s 92–93.

⁸ HE 66/1988 vp, s. 92.

jöille tai yhteistyökumppaneille ei merkitse sitä, että elinkeinonharjoittaja näin ”luopuisi” yrityssalaisuudestaan.⁹

2.2 Käsitteitä muualla lainsäädännössä

RL 30 luvussa käytetystä yrityssalaisuuden käsitteestä poiketen SopMenL:ssa suojan kohteena ovat ”liikesalaisuudet”. TSL:ssa puolestaan suojataan ”liike- ja ammattisalaisuuksia”. Lisäksi voidaan viitata viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999, JulkL) mukaiseen salassapitoperusteeseen, joka koskee ”liike- ja ammattisalaisuuksia” ja eräin edellytyksin myös ”muuta vastaavia elinkeinotoimintaa koskevia seikkoja”. Oikeudenkäymiskaaressa mainitaan ”liike- tai ammattisalaisuus” perusteena, joka oikeuttaa todistajan kieltäytymään antamasta lausumaa oikeudenkäynnissä.

Liike- (tai ammatti)salaisuuden käsitettä ei ole mainituissa laeissa erikseen määritelty. Suojan piirissä olevan tiedon alaan on viitattu vain niiden esitöissä. Eri yhteyksissä esitetyt perustelut ja ”esimerkkiluettelot” ovat kuitenkin käytännössä varsin samankaltaisia. Perusteluissa on toisinaan myös suoraan viitattu siihen, miten liike- (ja ammatti)salaisuuden ala on muualla lainsäädännössä ymmärretty.¹⁰ Eri laeissa käytetyt käsitteet onkin pääsääntöisesti tulkittavissa keskenään samansisältöisiksi.¹¹

RL 30:11:ssä tarkoitetun yrityssalaisuuden alasta ei ole toistaiseksi annettu korkeimman oikeuden ratkaisuja. Hovioikeustasolta oikeuskäytäntöä on jo suhteellisen runsaasti.¹² Lisäksi voidaan tukeutua sellaiseen oikeus-

⁹ Ks. Kouvolan HO:n tuomio 5.6.1997, dnro R 96/139 sekä Vaasan HO:n tuomiot 25.5.2004, dnro R 03/1074 ja 17.5.2005, dnro R 03/1245. Ks. myös HE 66/1988 vp, s. 83. – *Vapaavuori* (2005, s. 40 ja 55–56) on kuvannut havainnollisesti, miten yrityssalaisuuden piirissä oleva tieto voi käytännön yritystoiminnassa joko kokonaan tai osittain päättyä mitä erilaisimpien luottamuksellisten yhteistyösuhteiden perusteella varsin monen eri elinkeinonharjoittajan haltuun.

¹⁰ Ks. JulkL:a koskeva HE 30/1998 vp, s. 95 ja TSL:a koskeva HE 157/2000 vp, s. 81.

¹¹ Ks. myös Castrén 1999, s. 717–718, Tiitinen – Kröger 2003, s. 223, Lappalainen 2001, s. 234–235, *Vapaavuori* 2005, s. 29 ja 37 sekä Vaasan HO:n tuomiot 25.5.2004, dnro R 03/1074 ja 17.5.2005, dnro R 03/1245.

¹² Ks. erityisesti Helsingin HO:n tuomio 20.5.1997, dnro R 96/1406, Kouvolan HO:n tuomio 5.6.1997, dnro R 96/139, Itä-Suomen HO:n tuomio 24.2.1998, dnro R 97/365, Vaasan HO:n tuomio 12.7.1999, dnro R 98/400, Turun HO:n tuomio 24.4.2001, dnro R 00/829, Helsingin HO:n tuomio 21.7.2003, dnro R 00/2646, Vaasan HO:n tuomio 25.5.2004, dnro R 03/1074 ja Vaasan HO:n tuomio 17.5.2005, dnro R 03/1245.

käytäntöön, joka on syntynyt muuta lainsäädäntöä sovellettaessa. Jos jokin tieto on voitu oikeuskäytännössä katsoa SopMenL:n mukaiseksi liikesalaisuudeksi, lähtökohtana voidaan pitää, että sama tieto olisi myös RL 30 luvussa tarkoitettu yrityssalaisuus.¹³

Toisaalta on huomattava, että eri lakien tavoitteet ovat jossain määrin erilaisia. Suojan piirissä olevan tiedon ala ei ole välttämättä kaikissa tapauksissa sama. Jos jonkin tiedon on katsottu JulkL:a sovellettaessa olevan liike- tai ammattisalaisuuden piirissä, tämä ei välttämättä merkitse sitä, että sama tieto olisi suojan piirissä myös silloin, kun arvioitavana on yrityssalaisuuden suoja suhteessa työpaikkaansa vaihtaneeseen työntekijään. Tulkinnassa on annettava merkitystä myös eri lakien keskenään erilaisille tavoitteille.

2.3 Tallennettu tieto ja muistitieto

Yrityssalaisuusrikossäännöksiä koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että yrityssalaisuudet ovat olemukseltaan tietoa, joka voi olla tallennettuna asiakirjaan, tuotteen prototyyppiin, tietokoneen muistiin tai joka voi säilyä pelkästään ihmismuistissa.¹⁴ Toteamus merkitsee käytännössä sitä, ettei yrityssalaisuuden tallentamisen tavalla ole pääsääntöisesti merkitystä, kun arvioitavana on se, onko jokin tieto yrityssalaisuuden piirissä vai ei.

Yrityssalaisuuden rikkomista koskevan RL 30:5:n muuttamiseen johtaneessa myöhemmässä hallituksen esityksessä on arvioitu työnantajalle kuuluvan yrityssalaisuuden ja *työntekijän ammattitaidon* välistä suhdetta. Tässä yhteydessä on todettu, että silloin, kun tieto on tallennetussa muodossa, asiakirjassa tai sähköisenä, on yleensä kysymys yrityssalaisuuksista. Puhtaan ammattitaidon käyttämisestä puolestaan on yleensä kysymys vain silloin, kun tieto siirtyy työntekijän muistissa.¹⁵

Hallituksen esityksen lausuma viittaa tallennekeskeiseen näkemykseen yrityssalaisuudesta. Lausumaa on toisaalta kuitenkin pyrittävä tulkitsemaan asiayhteydessään. Koska se on esitetty arvioitaessa yrityssalaisuuden suoja suhteessa *entisiin työntekijöihin*, on tallennepainotteisille lähtökohdille an-

¹³ Korkeimman oikeuden ratkaisuiista ks. KKO 1984 II 43, 1984 II 177, 1989:39 ja 1991:11. Markkinatuomioistuimen/markkinaoikeuden ratkaisuiista ks. MT 1989:3, 1991:20, 1992:18, 1994:13, 1995:7, 1995:8, 1996:10, 1997:7, 1998:11, 1998:13, 1999:5, 2002:3 ja MAO 126/03.

¹⁴ HE 66/1988 vp, s. 92.

¹⁵ HE 53/2002 vp, s. 16. Ks. myös saman HE:n s. 32.

nettava merkitystä lähinnä vain silloin, kun arvioitavana on yrityssalaisuuden suoja tässä relaatiassa. Muissa yhteyksissä yrityssalaisuuden ala on lähtökohtaisesti arvioitava riippumatta siitä, millä tavoin tieto mahdollisesti on tallennettuna.¹⁶

2.4 Suhde tekniseen esikuvaan ja ohjeeseen

SopMenL 4.3 ja 4.4 §:ssä on kielto­säännökset, jotka koskevat teknisen esikuvan tai ohjeen oikeudetonta käyttämistä ja ilmaisemista. Kieltojen rikkomista koskeva rangaistussäännös (*teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäyttö*) on SopMenL 10.1 §:ssä. Teknistä esikuvaa tai ohjetta ei ole SopMenL:ssa tai muuallakaan lainsäädännössä määritelty.

SopMenL:a koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että teknisellä esikuvalla ja teknisellä ohjeella tarkoitetaan jokaista sellaista suullista tai kirjallista teknistä toimintaohjetta tai -mallia, jota tavalla tai toisella voidaan käyttää elinkeinotoiminnassa. Esimerkkeinä teknisistä esikuvista on mainittu erilaiset piirrokset, mallit, kaavat, tekstiilimallit sekä uudet kaupalliseen käyttöön tarkoitetut pakkausnäytteet. Teknisistä ohjeista on mainittu esimerkiksi reseptit ja kuvaukset.¹⁷

Yrityssalaisuusrikoksia koskevassa hallituksen esityksessä on todettu, että tekniset esikuvat ja ohjeet saattavat olla samalla myös yrityssalaisuuksia, mutta ”näin ei välttämättä olisi aina.”¹⁸ Oikeuskirjallisuudessa on samansuuntaisesti katsottu, että tekniset esikuvat ja ohjeet ovat ”useimmiten” tai ”monesti” samalla myös liikesalaisuuksia.¹⁹

Yrityssalaisuuden ja teknisen esikuvan tai ohjeen rajanvedon kannalta merkityksellinen on KKO:n ratkaisu tapauksessa 1991:11:

Nostolavan piirustuksiin ei sisältynyt sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annetussa laissa tarkoitettuja liikesalaisuuksia, kun piirustukset eivät sisältäneet muita tietoja nostolavan rakenteesta kuin ne, jotka ilmenivät suoraan nostolavasta, ja kun nostolavat olivat olleet vapaasti vuokrattavissa ja ostettavissa ja siten kenen tahansa tutkittavissa.

¹⁶ Ks. yksityiskohtaisemmin Nyblin 2003, s. 244–249. Vastaavasti Vapaavuori 2005, s. 58–60.

¹⁷ HE 114/1978 vp, s. 15.

¹⁸ HE 66/1988 vp, s. 93.

¹⁹ Castrén 1980, s. 422 ja Castrén 1999, s. 720.

Ratkaisu ilmentää sitä SopMenL:a koskevassa hallituksen esityksessä ilmaistua lähtökohtaa, jonka mukaan teknisten esikuvien ja ohjeiden suoja ei perustu *salaisuuden* olemassaoloon, vaan siihen, että ne on luottamuksellisesti uskottu jollekulle tietyn tehtävän suorittamista varten tai muuten liiketarkoituksessa.²⁰ Arvioitaessa *yrityssalaisuudelta* edellytettäviä tunnusmerkkejä voidaan ratkaisun pohjalta todeta, ettei jokin tieto voi olla (enää) yrityssalaisuuden piirissä, jos se on suoraan selvitettävissä markkinoilta vapaasti hankittavissa olevista tuotteista – näin erityisesti silloin, kun selvitystyö ei edellytä merkittävää taloudellista tai työpanosta.²¹

2.5 Suhde ammattitietoon ja know-how'hun

Yksi yrityssalaisuudelle asetettava edellytys on, ettei tieto ole yleisesti tunnettua. Merkitystä on erityisesti sillä, mikä on tunnettua samalla toimialalla tai minkä saman koulutuksen läpikäyneet henkilöt tyypillisesti tietävät tai osaavat. Perusasiatuntemusta ja -osaamista, joka on tunnusomaista joko kaikille tai ainakin merkittävälle osalle tietyllä alalla työskentelevistä ammattihenkilöistä, voidaan nimittää *yleiseksi ammattitiedoksi tai -taidoksi*.

Jollakin toimialalla tai jossakin prosessissa käyttökelpoisesta osaamisesta käytetään toisinaan nimitystä *know-how*. Käsite viittaa ns. yrityskokemuksiin. Know-how koostuu useimmiten sekä yleisestä ammattitiedosta että sellaisesta tiedosta, joka ei ole toimialalla yleisesti tunnettua. Viimeksi mainitun tiedon voidaan pääsääntöisesti katsoa olevan yrityssalaisuuden piirissä. Käytännössä know-how samastuu siten yleensä osaksi yleiseen ammattitietoon ja osaksi yrityssalaisuuksiin.²²

Yrityssalaisuuden ja yleisen ammattitiedon välinen rajanveto on suoritettavissa yleispätevin perustein. Keskeinen erottelun peruste on se, mikä on jollakin toimialalla *yleisesti* tunnettua ja mikä ei. Rajanvetoon suhteessa *yksittäisen työntekijän* ammattitietoon (tai -taitoon) sitä vastoin voivat vaikuttaa myös muut seikat. Työntekijän henkilökohtainen ammattitieto saattaa nimittäin muodostua sellaisestakin tiedosta, joka ei ole toimialalla yleisesti tunnettua.

²⁰ HE 114/1978 vp, s. 15.

²¹ Ks. yksityiskohtaisemmin Vapaavuori 2005, s. 70–75. Hovioikeustasolla tehdyistä rajanvedoista viittauksin ratkaisuun KKO 1991:11 ks. esim. Vaasan HO:n tuomio 25.5.2004, dnro R 03/1074.

²² Ks. SopMenL:a koskeva HE 114/1978 vp, s. 14 ja Haarmann 2006, s. 355–356. Osittain toisensuuntaisesti JulkL:a koskeva HE 30/1998 vp, s. 95.

Käytännössä kysymys on siitä, että elinkeinonharjoittajan yrityssalaisuussinaan suojelamat tiedot ja yksittäisten työntekijöiden ammattitieto saattavat joiltakin osin olla täysin samaa tietoa. Syynä tähän on erityisesti se, että työnantajan yrityssalaisuudet usein muodostuvat nimenomaan työntekijöiden aikaansaannoksista.²³ Vastaavasti työntekijöiden ammattitieto karttuu, kun he käsittelevät työyhteisössä saatavilla olevaa työnantajalle kuuluvaa tietoa käytännön työtehtäviensä yhteydessä.²⁴

Työnantajalle kuuluvien yrityssalaisuuksien ja työntekijän henkilökohallaisen ammattitiedon erottamisen vaikeus nousee esille erityisesti silloin, kun joudutaan arvioimaan *entisten työntekijöiden* toimintaa. Nykyisin voimassa olevan sääntelyn mukaan työntekijöillä on oikeus hyödyntää uusissa työtehtävissään vapaasti ammattitietoaan ja -taitoaan, mutta ei aikaisempien työnantajien yrityssalaisuuksia. On selvää, ettei tietojen erottelu – ja erillään pitäminen – ole kaikissa tapauksissa yksiselitteistä tai helppoa.

Yksi mahdollinen erottelun peruste on se, että *yrityssalaisuuksien* käyttämiseksi katsotaan erityisesti sellaisen tiedon hyödyntäminen, joka on peräisin aikaisemmasta työpaikasta mukaan otetuista dokumenteista. Muistinvapaisen tiedon hyödyntäminen puolestaan tulkitaan lähtökohtaisesti *oman ammattitiedon* käyttämiseksi. Rajanvetoperustetta ei voida soveltaa ehdottomana, mutta sille voidaan antaa merkitystä, kun pyritään arvioimaan, mikä tieto on omaa ammattitietoa ja mikä toiselle kuuluvaa yrityssalaisuutta. Tapauskohtaisesti merkitystä saattaa olla useallakin, keskenään erityyppisellä arviointiperusteella.²⁵

²³ Tältä osin ks. HE 66/1988 vp, s. 85, jonka mukaan on mahdollista, että työntekijät itse työssään luovat (työnantajan) yrityssalaisuutena pidettävää tietoa.

²⁴ Ks. yksityiskohtaisemmin Nyblin 2003, s. 247–249.

²⁵ Ks. yksityiskohtaisemmin Nyblin 2003, s. 247–249 ja myös se, mitä edellä kohdassa 2.3 on todettu tallennetusta tiedosta ja muistitiedosta yrityssalaisuuden käsitteen kannalta. Ks. myös Vapaavuori 2005, s. 65–70. Oikeuskäytännöstä SopMenL:n osalta ks. KKO 1989:39 ja sitä koskeva Castrénin – osittain kriittinen – oikeustapauskommentti, Castrén 1989, s. 62–64. Uudemmassa oikeuskäytännöstä ks. KKO 2003:19, joka varsinaisesti koskee työntekijän kanssa tehdyn kilpailukieltosopimuksen pätevyyttä mutta jossa on kuitenkin otettu kantaa myös liikesalaisuuden ja yleisen ammattitiedon väliseen rajanvetoon. Ks. myös Helsingin HO:n tuomio 21.7.2003, dnro R 00/2646, josta käy ilmi, millainen merkitys *toimialakohtaisilla erityispiirteillä* voi olla tehtäessä rajaa työnantajalle kuuluvan yrityssalaisuuden ja työntekijän henkilökohtaisen ammattitiedon kesken.

2.6 Esimerkkejä ”tyypillisistä” yrityssalaisuuksista

RL 30 luvun yrityssalaisuusrikossäännöksiä koskevassa hallituksen esityksessä on lueteltu esimerkkejä tiedoista, jotka voivat olla yrityssalaisuuksia. Hallituksen esityksen mukaan yrityssalaisuus voi koskea tuotteiden valmistusmenetelmiä ja tuotekehittelyä ja lisäksi muun muassa kaupallis-taloudellisia, hallinnollis-organisatorisia ja jopa yhteiskunnallisia seikkoja.²⁶

SopMenL:a koskevassa hallituksen esityksessä on lueteltu esimerkkeinä taloudellisista liikesalaisuuksista tiedot yrityksen organisaatiosta sekä yritysten välisistä suhteista ja sopimuksista. Lisäesimerkkeinä on mainittu seikat, jotka liittyvät tuotantoon tai markkinointiin, kuten tiedot tuotteiden hankinnoista, hintapolitiikasta ja alennusjärjestelmästä. Esimerkkeinä teknisistä liikesalaisuuksista on mainittu tuotteiden rakennetta, materiaaliyhdisteitä ja kuljetusta koskevat tiedot.²⁷

Vastaavansisältöisiä esimerkkiluetteloita on myös muiden lakien esitöissä.²⁸ Oikeuskirjallisuudessa *Vapaavuori* on esittänyt melko yksityiskohtaisen luettelon tyypillisesti yrityssalaisuuden piiriin kuuluvista tiedoista.²⁹ Kuten Vapaavuorikin on esittämänsä luettelon yhteydessä korostanut, mikään tieto ei ole ”automaattisesti” yrityssalaisuus. Yrityssalaisuuden tunnusmerkkien täytyminen on aina arvioitava tapauskohtaisesti erikseen.

Havainnolliseksi esimerkiksi tapauskohtaisen arvioinnin merkityksestä sopii sen tarkastelu, onko *asiakasrekisteri* yrityssalaisuuden piirissä vai ei. Kysymys oli KKO:n arvioitavana jo vuonna 1935: Ratkaisussa KKO 1935 II 278 katsottiin, ettei luettelo toisen yrityksen asiakkaiden nimistä ollut ammattisalaisuus. Tuoreemmassa oikeuskäytännössä Itä-Suomen hovioikeus katsoi vuonna 1998, ettei luettelo tanssikoulun oppilaista ollut asianomistajana olleen tanssikouluyrityksen yrityssalaisuus.³⁰

²⁶ HE 66/1988 vp, s. 93.

²⁷ HE 114/1978 vp, s. 14. Ks. myös mainitun HE:n johdosta annettu II LaVM 10/1978 vp, s. 2, jossa on katsottu, että HE:ssä liikesalaisuuden käsite on määriteltä liian laajasti. II LaVM:n mukaan liikesalaisuuksiksi olisi katsottava lähinnä tutkimustyön, tuotekehittelyn tai muun vastaavan toiminnan tuloksia koskevat tärkeät tiedot, joiden salassapitoon on oikeutettu taloudellinen intressi.

²⁸ TSL:n osalta ks. HE 157/2000 vp, s. 80–81, jossa on mainittu SopMenL:a koskevassa HE:ssä lueteltujen tietojen lisäksi tiedot työmenetelmistä, tietokoneohjelmista, tuotantomääristä, kaavoista ja asiakasrekistereistä. JulkL:n osalta ks. HE 30/1998 vp, s. 95–96.

²⁹ Ks. Vapaavuori 2005, s. 33–34.

³⁰ Itä-Suomen HO:n tuomio 24.2.1998, dnro R 97/365.

Helsingin hovioikeuden vuonna 1997 antamassa tuomiossa puolestaan lähdeettiin siitä, että asiakasrekisteriin sisältyvät tiedot yrityksen asiakkaiden yhteystiedoista olivat yrityssalaisuuden piirissä.³¹ Tuomiossa katsottiin, että kun arvioitavana ollut rekisteri sisälsi paitsi asiakasyhtiöiden nimet ja osoitteet myös niiden yhteyshenkilöiden nimet ja koska rekisterin laajuus oli noin 600–700 asiakasta, rekisterissä olleet tiedot täyttivät yrityssalaisuuden tunnusmerkit. Perusteluissa kiinnitettiin huomiota siihen, että ”valmiin” rekisterin avulla kilpaileva elinkeinonharjoittaja saattoi kohdistaa markkinointinsa vain sellaisiin asiakkaisiin, jotka myös käytännössä käyttivät alalla tarjottavia palveluita.³²

2.7 Kenelle yrityssalaisuus kuuluu?

Yrityssalaisuusrikoksia koskevissa säännöksissä puhutaan ”toiselle kuuluvasta” tiedosta, mutta yrityssalaisuuden suoja ei kuitenkaan perustu yksinoikeuteen. Sama yrityssalaisuus voi olla useamman elinkeinonharjoittajan hallussa ilman, että oikeus tietojen ilmaisemiseen tai käyttämiseen – ja vastavasti velvollisuus pidättäytyä tiedon ilmaisemisesta ja käyttämisestä – olisi vain yrityssalaisuuden yhden ”omistajan” määrättävissä. Laissa säädetään yrityssalaisuuden oikeudettoman hankkimisen, käyttämisen ja ilmaisemisen kielloista, mutta sille ei ole estettä, että joku toinen kehittää itsenäisesti täysin samanlaisen tiedon kuin minkä muu elinkeinonharjoittaja jo pyrkii suojaamaan omana yrityssalaisuutenaan.³³

Yrityssalaisuuksia päätyy elinkeinonharjoittajan yksinomaisen määräämisoikeuden ulkopuolelle käytännössä myös elinkeinonharjoittajan itsensä tavanomaisen toiminnan seurauksena. Kun työnantaja luovuttaa yrityssalaisuutena pitämiään tietoja työntekijöidensä käytettäväksi, tiedot saattavat ajan mittaan ainakin osittaisesti muodostua myös työntekijöiden henkilökohtaiseksi ammattitiedoksi tai -taidoksi. Työsuhteen päätyttyä työntekijä on vapaa käyttämään tällaista tietoa ja taitoa myös jonkun muun hyödyksi. Lisäk-

³¹ Helsingin HO:n tuomio 20.5.1997, dnro R 96/1406. Tapauksessa yrityssalaisuuden tunnusmerkkien täyttymistä oli lähemmin arvioitu käräjäoikeuden tuomiossa, jossa esitettiin perusteluihin HO yhtyi.

³² Asiakasrekisterin yrityssalaisuusluonteen tapauskohtaisen arvioinnin merkityksestä esimerkkin avulla ks. myös Pihlajamäki 2004, s. 142–143.

³³ Erikseen on huomattava, että varsinainen *yrityssalaisuus* voi lain tarkoittamassa merkityksessä kuitenkin kuulua vain yritykselle tai muulle *elinkeinonharjoittajalle*. Esimerkiksi yksityishenkilö ei voi olla yrityssalaisuuden haltija – edes siinä tapauksessa, että hän olisi itse kehittänyt tiedon. Ks. Vaasan HO:n tuomio 12.7.1999, dnro R 98/400.

si työntekijällä on sen jälkeen, kun on kulunut kaksi vuotta työsuhteen päättymisestä, pääsääntöisesti oikeus käyttää hyväkseen ja ilmaista edelleen myös sellaisia tietoja, jotka ovat aikaisemman työnantajan yrityssalaisuuksia.³⁴

Kenellä tahansa on lisäksi oikeus tutkia markkinoilta vapaasti saatavissa olevia tuotteita ja selvittää tuotteiden ominaisuuksia sekä tehdä näin saatujen havaintojen pohjalta päätelmiä tuotteiden valmistamisessa hyväksi käytetyistä tiedoista (ns. *reverse engineering*).³⁵ Jos tietojen selvittäminen on suhteellisen helppoa eikä vaadi erityisiä kustannuksia, tiedot eivät ylipäänsä ole (enää) yrityssalaisuuden piirissä. Jos selvittäminen sen sijaan vaatii erityistä osaamista ja/tai taloudellista panostusta ja jos joku näin menetellen hankkii tiedon toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta, tiedon selvittäjällä on oikeus vapaasti käyttää ja ilmaista tietoa.³⁶ Näin siitä huolimatta, että tiedon voitaisiin katsoa edelleen olevan tuotteiden valmistajan (tai valmistuttajan) yrityssalaisuuden piirissä.³⁷

Edellä selostetuissa tapauksissa sama yrityssalaisuus voi siis eri tavoin päättyä useamman eri elinkeinonharjoittajan haltuun. Näillä elinkeinonharjoittajilla on myös oikeus itsenäisesti määrätä, mihin tarkoituksiin he tietoa käyttävät tai kenelle sitä ilmaisevat. Esimerkiksi *reverse engineering* -menetelmällä saatu tieto rinnastuu yrityssalaisuuden suojan näkökulmasta täysin sellaiseen tietoon, jonka elinkeinonharjoittaja on itse kehittänyt. Tiedot tällaisella ”epäitsenäisellä” menetelmällä hankkinut yritys voi siten pyrkiä suojaamaan tiedot myös *omana yrityssalaisuutenaan* – suhteessa sellaisiin muihin yrityksiin, jotka eivät ole panostaneet (tai kysyneet) *reverse engineering* -menetelmän hyödyntämiseen.

³⁴ Mainittuun pääsääntöön on kaksi poikkeusta: Jos työntekijää sitovat erillisen salassapitosopimuksen velvoitteet myös työsuhteen päättymisen jälkeen (= sidonnaisuus on sopimuksessa määrätty pidemmäksi ajaksi kuin kahdeksi vuodeksi työsuhteen päättymisestä), työntekijällä ei ole oikeutta ilmaista tai käyttää aikaisemman työnantajansa yrityssalaisuuksia. Lisäksi eräissä, tosin käytännössä melko harvinaisissa, tapauksissa voi tulla sovellettavaksi SopMenL 1 §:n yleislausekkeen kielto. Ks. viimeksi mainitusta yksityiskohtaisemmin Nyblin 2003, s. 243–244.

³⁵ Huomaa kuitenkin, ettei tutkimisen suorittamisessa ole oikeutta loukata toiselle kuuluvaa *tekijänoikeutta*. Tämä problematiikka tulee havainnollisesti esille *tietokoneohjelmien* kohdalla. Asiasta on erityissäännöksiä tekijänoikeuslaissa (404/1961), ks. erityisesti 25j–25k §.

³⁶ Huomaa kuitenkin se, että useissa tapauksissa jokin immateriaalinen *yksinoikeus*, esimerkiksi patentti, saattaa olla esteenä tiedon hyödyntämiselle elinkeinotoiminnassa.

³⁷ Ks. myös Vapaavuori 2005, s. 53–54 ja 70–75.

Oikeuskäytännössä (Itä-Suomen HO:n tuomio 14.10.1994, dnro R 94/290) on ollut arvioitavana tapaus, jossa tietty tekninen osaaminen ja siihen liittyneet valmistuspiirustukset oli ensin kehitetty yhdessä yrityksessä ja myöhemmin annettu myös eräiden muiden yritysten vapaasti hyödynnettäväksi niiden omassa liiketoiminnassa. Tietojen ”jakamisen” syynä oli ollut se, että yritykset kuuluivat sellaiseen yritysryhmään, jolla oli toiminnassaan yhteinen taloudellinen etu.

Osaamisen alun perin kehittänyt yritys, jonka hallussa valmistuspiirustusten alkuperäiset kappaleet olivat, ajautui sittemmin konkurssiin. Muutama kuukausi konkurssin alkamisen jälkeen konkurssipesä myi ulkopuoliselle ostajalle yrityksen koko irtaimen käyttö- ja vaihto-omaisuuden, edellä mainitut alkuperäiset valmistuspiirustukset mukaan lukien. Kaupan toteuduttua ostaja havaitsi, että valmistuspiirustusten kopiot olivat käytössä yritysryhmän eräässä muussa yhtiössä. Virallinen syyttäjä nosti asiassa syytteet muun muassa yrityssalaisuuden rikkomisesta ja yrityssalaisuuden väärinkäytöstä. Toissijaisena syyteenä oli teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäyttö.

HO katsoi, etteivät valmistuspiirustukset sisältäneet yrityssalaisuuksia, mutta ne sisälsivät SopMenL:ssa tarkoitettuja teknisiä esikuvia. HO kuitenkin hylkäsi syyteen sillä perusteella, ettei teknisiä esikuvia ollut uskottu jutun vastaajille SopMenL 4.3 §:n tarkoittamalla tavalla luottamuksellisesti. HO katsoi, että piirustuskopiot olivat olleet jo ennen konkurssia koko yritysryhmän käytettävissä. Konkurssiin ajautuneen yrityksen käyttö- ja vaihto-omaisuuden myynti ei ollut HO:n mukaan aikaansaanut mitään estettä käyttöä piirustuskopioita toisessa samaan yritysryhmään kuuluneessa yhtiössä.

HO:n ratkaisu koski teknisen esikuvan ”luottamuksellisen uskomisen” tunnusmerkkien täyttymistä, mutta samat arvioinnin lähtökohdat pätevät myös silloin, kun on kysymys yrityssalaisuuksista.

Asetelma on erilainen tapauksissa, joissa yritys *luottamuksellisen yhteistointasuhteen* perusteella luovuttaa toiselle yritykselle omia yrityssalaisuuksiaan esimerkiksi alihankintatoiminnassa käytettäväksi. Tiedot vastaanottanut yritys ei saa käyttää tietoja muihin tarkoituksiin kuin niihin, joita varten tiedot on saatu. Kysymyksenasettelu on erilainen myös tapauksissa, joissa yritysten välisen yhteistyön tuloksena syntyy *uutta* taloudellisesti arvokasta tietoa. Näihin tietoihin kohdistuvista oikeuksista sovitaan tyypillisesti yritysten kesken erikseen jo yhteistyötä aloitettaessa, mutta jos sopimusta ei ole tehty, saattaa tulla erikseen arvioitavaksi myös se, *kenen* yrityssalaisuutena jotakin nimenomaista tietoa tulisi pitää.

Turun HO:n tuomiossa 24.4.2001, dnro R 00/829 oli käsiteltävänä yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskeva syyte. Tapauksessa itsenäinen elinkeinonharjoittaja oli asianomistajayrityksen tilauksen perusteella suunnitellut ja valmistanut tämän tuotannolliseen toimintaan tarkoitettuja koneita. HO kat-

soi koneissa omaksuttujen teknisten ratkaisujen täyttävän yrityssalaisuuden tunnusmerkit. HO kiinnitti kuitenkin huomiota siihen, ettei koneista ollut tehty osapuolten kesken sellaista sopimusta, jonka perusteella niihin mahdollisesti sisältyvä yrityssalaisuus kuuluisi tilaajayritykselle. HO katsoi, ettei vastaajana ollut itsenäinen elinkeinonharjoittaja, joka koneet oli suunnitellut ja joka myöhemmin oli hyödyntänyt tietoa muun yrityksen lukuun, ollut siten voinut käyttää *toiselle* kuuluvaa yrityssalaisuutta.

2.8 Kokoavia näkökohtia

Edellä kohdassa 2.1 on viitattu siihen, että RL 30:11:n mukainen yrityssalaisuuden käsite on tarkoitettu yhtenäistämään muualla lainsäädännössä käytettyä vastaavaa käsitteistöä. Sillä, tulisiko jotakin tietoa RL 30 luvun 4–6 §:n säännöksiä sovellettaessa pitää ”liikesalaisuutena”, ”ammattisalaisuutena” vai ”muuna vastaavana elinkeinotoimintaa koskevana tietona”, ei käytännössä ole merkitystä. Koska yrityssalaisuuden käsite pitää sisällään kaikki mainitut tietoryhmät, ei ole käytännössä tarpeen erikseen arvioida, minkä ”alakäsitteen” piiriin tarkasteltavana oleva tieto mahdollisesti kuuluu.

Arvioitaessa yrityssalaisuuden ”kynnyksen” ylittymistä yksittäisessä tapauksessa ovat avainasemassa ne RL 30:11:ssä mainitut edellytykset, joita on käsitelty edellä kohdassa 2.1. Arvioinnissa ei voida antaa ratkaisevaa merkitystä sille, onko tarkasteltavana oleva tieto mainittuna jossakin liike-/yrityssalaisuuksina tyypillisesti pidettävien tietojen ”esimerkkiluettelossa” vai ei. Olennaista on se, (1) liittyykö tieto elinkeinotoimintaan, (2) onko se salainen, (3) onko sitä pyritty suojelemaan ja (4) voisiko sen paljastumisesta aiheutua taloudellista vahinkoa.³⁸

Erikseen on aiheellista viitata siihen, että useat yrityssalaisuudet ovat jonkinlainen yhdistelmä tai kokoelma sellaisia tietoja, joista yksikään ei erillisenä välttämättä olisi suojan piirissä. Yrityssalaisuus voi muodostua esimerkiksi sellaisenaan tunnettujen rakenneosien tai osatoimintojen yhdistelystä tai yhteensovittamisesta toimivaksi koneeksi tai muuksi tuotteeksi.³⁹ Tällai-

³⁸ Vrt. Vaasan HO:n tuomio 14.11.1996, dnro R 96/109. HO:n mukaan jo yksinomaan asiassa arvioitavina olleiden tiedostojen *nimikkeiden* perusteella oli selvää, että kysymys oli yrityssalaisuuksista. Asianomistajan pyytämän suullisen käsittelyn järjestäminen tiedostojen sisältämien tietojen tarkemmaksi selvittämiseksi oli HO:n mielestä mainitusta syystä tarpeellonta. – Tapa, jolla HO on arvioinut yrityssalaisuuden edellytysten täyttymistä, poikkeaa selvästi siitä, mitä oikeuskäytännössä on muutoin pyritty noudattamaan. Ks. edellä alaviitteessä 12 mainitut hovioikeuksien tuomiot.

³⁹ Castrén 1999, s. 718.

selta tuotteelta tosin lieenee käytännössä edellytettävä myös jonkinasteista innovatiivisuutta tai muuta lisäarvoa; kokonaisuuden on oltava enemmän kuin vain ”osiensa summa”.⁴⁰ Tiedon haltijan – ja rikosprosessissa sen, joka syytettyä ajaa – on lisäksi kyettävä erittelemään, mikä tieto tai mitkä tiedot toistensa yhteydessä ovat yrityssalaisuuden piirissä.⁴¹

Yrityssalaisuusrikossäännöksiä koskevassa hallituksen esityksessä on korostettu sen merkitystä, että itse yrityssalaisuuden käsite määritellään laissa.⁴² RL 30:11:een on otettu tällainen määritelmä, ja se on tarkoitettu yhteiseksi kaikille mainitun luvun säännöksille. Käytännön soveltamistilanteita silmällä pitäen voidaan kuitenkin nostaa esille kysymys, onko yrityssalaisuuden ala rajattava yksittäisissä tapauksissa aina samoilla perusteilla. Toisin sanoen: onko yrityssalaisuuden käsitteelle olemassa ennalta yleisesti määriteltävissä oleva alansa vai voivatko tämän alan määräytymiseen vaikuttaa myös tapauskohtaiset erityispiirteet?

Edellä kohdassa 2.5 on viitattu siihen, että yrityssalaisuuden ja *yleisen ammattitiedon* välinen rajanveto on mahdollista suorittaa yleispätevin perustein. Samalla on todettu, että määritettäessä yrityssalaisuuden alaa *yksittäiseen työntekijään* nähden joudutaan ottamaan huomioon myös tapauskohtaisia, nimenomaan kyseisen työntekijän henkilökohtaiseen osaamiseen ja ammattitietoon liittyviä seikkoja. Tyypillisesti tällä on merkitystä erityisesti tapauksissa, joissa on kysymys toisen työnantajan palvelukseen siirtyneestä tai oman yrityksen perustaneesta entisestä työntekijästä.

Henkilökohtaiseen osaamiseen liittyvien näkökohtien huomioon ottaminen edellyttää käytännössä tulkintalähtökohtaa, joka sallii yrityssalaisuuden alan määrittävän yksittäisessä tapauksessa toisenlaiseksi kuin se muuten määrittäisi. Suojattavan tiedon ala voi määrittyä suppeammin esimerkiksi silloin, kun arvioitavana on entisen työntekijän suorittama tiedon käyttäminen – verrattuna siihen, että arvioitavana olisi täysin ulkopuolisen lainvastaisin keinoin suorittama tiedonhankinta. Kysymys on merkityksen antamisesta sille, millaisessa asemassa *tekijä* on suhteessa yrityssalaisuutena suojeltuun tietoon, ja myös sille, millaisesta *teosta* on kysymys.⁴³

⁴⁰ Kokonaisuuden arvioinnista ks. Turun HO:n tuomio 24.4.2001, dnro R 00/829 ja Vaasan HO:n tuomio 17.5.2005, dnro R 03/1245.

⁴¹ Yksilöinniltä vaadittavasta tasosta ks. esim. Vaasan HO:n tuomio 17.5.2005, dnro R 03/1245. Markkinaoikeuden käytännöstä vastaavasti ks. MAO 126/03.

⁴² HE 66/1988 vp, s. 76.

⁴³ Vastaavasti myös Vapaavuori 2005, s. 39. Oikeuskäytännöstä ks. Vaasan HO:n tuomio 17.5.2005, dnro R 03/1245.

Tapauskohtaisten erityispiirteiden huomioon ottaminen ei kuitenkaan saa johtaa rikosoikeudellisen laillisuusperiaatteen rajojen koettelemiseen. Esi-merkiksi tietojen hankkimisen tavan erityinen moitittavuus ei ole peruste tinkiä laissa yrityssalaisuudelle asetetuista edellytyksistä. Jos tieto ei kaikil-ta osin täytä yrityssalaisuudelle asetettuja edellytyksiä, kysymys ei ole yri-tysvakoilusta, vaikka tiedonhankinnassa olisi syyllistytty suunnitelmalliseen tietomurtoon. Tapauskohtaisten erityispiirteiden painottaminen yrityssalai-suuden alaa määritettäessä on mahdollista vain tekijän eduksi, ei hänen va-hingokseen.

RL 30:11:n sanamuoto ja edellä käsitelty näkökohdat huomioon ottaen yrityssalaisuudelta edellytettävät keskeiset tunnusmerkit voidaan yleisellä tasolla kokoavasti jäsentää seuraavasti:

Yrityssalaisuus on elinkeinotoiminnassa käytettävää, yksilöitävissä ole-vaa tietoa, joka useimmiten on luonteeltaan joko teknistä tai taloudellista. Yrityssalaisuus voi olla yhdistelmä useammasta eri tiedosta, jotka kukin erik-seen voivat olla myös julkisesti saatavissa. Tiedolla on oltava haltijalleen taloudellista arvoa, mikä merkitsee muun ohella sitä, ettei tieto voi olla osa alan yleistä ammattitietoa tai helposti selvitettävissä tai koottavissa julkisis-ta lähteistä. Yrityssalaisuuden täsmällisempi raja voi määrittyä kiinnittämäl-lä huomiota tietoon kohdistuneeseen tekoon ja tekijän asemaan. Tässä mää-rittämisessä ei kuitenkaan saa sivuuttaa rikosoikeudellista laillisuusperiaa-tetta.

3 SYSTEMAATTISIA JA LAINSÄÄDÄNNÖN KOKONAISUUTEEN LIITTYVIÄ LÄHTÖKOHTIA

3.1 Tekijäpiirit ja tekotavat

Yritysvakoilua koskevassa RL 30:4:ssä on säädetty rangaistavaksi toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden *oikeudeton hankkiminen*. Säännös ei sisällä ky-symykseen tulevia tekijäpiirejä koskevia rajoituksia, vaan tekijänä voi lähtö-kohtaisesti olla kuka tahansa – myös esimerkiksi yrityksen oma työntekijä. Olennaista tunnusmerkistön soveltamisen kannalta on se, onko tiedonhan-kinta oikeudetonta vai ei.

Yrityssalaisuuden rikkomista koskevassa RL 30:5:ssä on säädetty ran-gaistavaksi toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden *oikeudeton ilmaiseminen ja*

käyttäminen. RL 30:5:n mukaisen rikoksen tekijänä ei voi olla kuka tahansa. Säännöksen 1 momentissa on lueteltu neljään eri kohtaan jaoteltuna ne asemat tai tehtävät, joiden perusteella (tai joiden kestäessä) tieto yrityssalaisuudesta on tullut saada, jotta säännös voisi tulla sovellettavaksi. Muunlaisissa asemissa tai tehtävissä olevat (tai olleet) eivät voi olla RL 30:5:n mukaisen rikoksen tekijöinä.

Myös yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskevassa RL 30:6:ssä on säädetty rangaistavaksi toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden *oikeudeton ilmaiseminen ja käyttäminen*. Toisin kuin RL 30:5:n kohdalla, RL 30:6:n soveltaminen ei edellytä tekijältä erityisasemaa. Se, joka on saanut tietoonsa toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden tietäen, että yrityssalaisuus on aikaisemmin ilmaistu tai saatu tietoon RL:ssa rangaistavaksi säädetyllä teolla, on säännöksen soveltamisalan piirissä.

RL 30:6:n soveltamisalaan kuuluvissa tapauksissa on lähtökohtana, että tekijällä on yrityssalaisuus tiedossaan ilman sen laillisen haltijan suostumusta ennen tunnusmerkistössä tarkoitettuun tekoon ryhtymistä. Tekijä on voinut saada yrityssalaisuuden tietoonsa esimerkiksi sellaiselta henkilöltä, joka on hankkinut sen yritysvakoiluun syyllistymällä. Tekijä on voinut saada yrityssalaisuuden tietoonsa myös esimerkiksi siten, että yrityssalaisuuden haltijan kanssa luottamuksellisessa suhteessa oleva henkilö on RL 30:5:n vastaisesti ilmaissut tiedon hänelle.

Arvioitaessa eri tunnusmerkistöjen keskinäisiä suhteita on erotettava toisistaan tiedon aktiivinen *hankkiminen* ja sen passiivisempi *vastaanottaminen*. Seuraava esimerkki havainnollistaa erottelua: Yrityssalaisuuden haltijan palveluksessa oleva työntekijä luovuttaa yrityssalaisuuden sisältävän tallenteen ilman työnantajansa lupaa kilpailevan yrityksen edustajalle. Saatuaan tallenteen haltuunsa viimeksi mainittu ryhtyy käyttämään tallenteesta ilmenevää tietoa oman työnantajansa lukuun. Tapauksessa tallenteen luovuttamista arvioidaan RL 30:5:n nojalla ja tallenteesta ilmenevän tiedon käyttämistä RL 30:6:n nojalla.

Yritysvakoilua koskeva RL 30:4 ei tule esimerkkitapauksessa lainkaan sovellettavaksi. Kilpailevan yrityksen edustaja ei syyllisty yrityssalaisuuden oikeudettomaan ”hankkimiseen” sillä, että hän ottaa vastaan yrityssalaisuuden sisältävän tallenteen. RL 30:4:n soveltamisala ei ole sillä tavoin RL 30:5:n soveltamisalan ”peilikuva”, että tapauksissa, joissa yrityssalaisuuden sisältävän tallenteen luovuttaminen tulee arvioitavaksi RL 30:5:n nojalla, tallenteen vastaanottamiseen sovellettaisiin RL 30:4:ää.

Toisenlainen lähestymistapa ilmenee Vaasan HO:n tuomiosta 12.7.1999, dnro R 98/400: Y Oy oli toiminut X Oy:n alihankkijana ja Z Oy puolestaan Y Oy:n alihankkijana. X Oy:n toimitusjohtaja A oli X Oy:n ja Y Oy:n välisen yhteistoimintasopimuksen ehtoihin vedoten pyytänyt Z Oy:n edustajalta B:ltä jäljennöksiä eräistä Z Oy:n hallussa olleista Y Oy:lle kuuluvia yrityssalaisuuksia sisältäneistä tallenteista. B oli suostunut pyyntöön ja luovuttanut jäljennökset A:lle. A oli tämän jälkeen luovuttanut jäljennökset edelleen C:lle, jonka kanssa hän oli hieman aikaisemmin perustanut samalla alalla kuin Y Oy toimivan uuden yrityksen. A:n tarkoituksena oli ollut, että alihankintaa, jota aikaisemmin oli tehnyt Y Oy, tekisi jatkossa kyseinen uusi yritys. HO katsoi A:n syyllistyneen toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden oikeudettomaan hankkimiseen. A tuomittiin yritysvakoilusta, ja myös X Oy, jonka intressissä A oli toiminut, tuomittiin yhteisösakkoon.

HO:n ratkaisu antaa aihetta arvosteluun. A:n menettelyä olisi käsitykseni mukaan tullut tapauksessa arvioida lähtökohtaisesti *yrityssalaisuuden väärinkäyttönä* eikä yritysvakoiluna. Tällainen arviointi ei tosin ollut käytännössä mahdollista, sillä virallinen syyttäjä oli vaatinut A:lle rangaistusta vain yritysvakoilusta (ja toissijaisesti törkeästä luvattomasta käytöstä). Mainittakoon myös, että B:tä vastaan ensisijaisena ajettu syyte yrityssalaisuuden rikkomisesta hylättiin, ja B tuomittiin vain SopMenL 10.1 §:n mukaisesta teknisen esikuvan väärinkäytöstä – siis sellaisesta rikoksesta, jota ei ole säädetty *RL:ssa* rangaistavaksi. A:n menettelyä olisi voitu siten käytännössä arvioida vain teknisen esikuvan väärinkäyttönä (jos sitä koskeva rangaistusvaatimus olisi tehty).

Vaikka A:n menettely jäljennösten pyytämisen ja saamisen suhteen vaikuttaa ensi näkemältä sopineen yhteen RL 30:4:n sanamuodon kanssa, HO:n tuomio on ristiriidassa RL 30 luvun 4–6 §:n säännöksille tarkoitetun soveltamisalojen keskinäisen jakamisen kanssa. Jos yrityssalaisuutta koskevan tiedon pyytäminen ja vastaanottaminen katsotaan RL 30:4:ssä tarkoitetuksi tiedon *hankkimiseksi*, RL 30:6:n soveltamisala rajoittuu käytännössä lähinnä vain sellaiseen yrityssalaisuuden ilmaisemiseen ja käyttämiseen, jossa tekijä on saanut yrityssalaisuuden tietoonsa suullisesti. RL 30:6:n näin suppea soveltamisala ei vastaisi lainsäätäjän tarkoitusta.

Pelkkä yrityssalaisuutta koskevan tiedon *vastaanottaminen* ei ole ylipäätään RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten nojalla rangaistavaa – riippumatta siitä, tapahtuuko vastaanottaminen tietoja kuuntelemalla tai tallenteita vastaanottamalla. Tietoisuus siitä, että yrityssalaisuus paljastetaan oikeudettomasti tai että yrityssalaisuus on aikaisemmin hankittu oikeudettomasti, ei tee tietojen vastaanottamisesta rangaistavaa. Joissakin tapauksissa tietojen vastaanottajan menettely kokonaisuudessaan voi tosin tulla arvioitavaksi *yllytyksenä* tai *avunantona* toisen suorittamaan yrityssalaisuusrikokseen.

Kokoavasti voidaan todeta, että RL 30:4 koskee sellaista yrityssalaisuuden hankkimista, joka tehdään yrityssalaisuuden haltijalta tai tämän lukuun toimivalta salassa ja/tai näiden suorittamista suojaustoimenpiteistä huolimatta. RL 30:5 ja 30:6 puolestaan koskevat yrityssalaisuuden oikeudetonta ilmaisemista ja käyttämistä. Erona kahden viimeksi mainitun säännöksen kesken on se, että RL 30:5:n mukaisissa tapauksissa yrityssalaisuus on tekijän tiedossa yrityssalaisuuden haltijan suostumuksella, kun taas RL 30:6:n mukaisissa tapauksissa yrityssalaisuuden tunteminen perustuu aikaisemmin tapahtuneeseen RL:ssa rangaistavaksi säädettyyn tekoon.

RL 30 luvun 4–6 §:n tunnusmerkistöissä mainitut eri tekotavat on säännöksiä käytännössä sovellettaessa pidettävä toisistaan erillään. Esimerkiksi asiakirjan luvaton jäljentäminen ei ole RL 30:5:ssä tai 30:6:ssa tarkoitettua yrityssalaisuuden *käyttämistä*, mutta teko voi tulla arvioitavaksi RL 30:4:n mukaisena yrityssalaisuuden *hankkimisena*. Rangaistavia tekotapoja koskeva jaottelu yhdistettynä siihen, millaisiin tekijäryhmiin kukin yksittäinen säännös voi tulla sovellettavaksi, muodostaa perustan yrityssalaisuuksien suojan systemaattiselle jäsentämiselle.⁴⁴

3.2 Aineelliseen lainsäädäntöön ja aikaisempaan rikosoikeudelliseen sääntelyyn liittyvä tausta

Ennen RL 30 luvun 4–6 §:n nykyisten säännösten voimaantuloa vuonna 1991 liikesalaisuuden suojaa koskevia säännöksiä sisältyi erityisesti SopMenL:iin. Liikesalaisuuden oikeudetonta hankkimista, ilmaisemista ja käyttämistä koskevat kieltoisäännökset olivat SopMenL 4 §:ssä, ja niihin liittyi saman lain 10.1 §:n rangaistussäännös *liikesalaisuuden väärinkäyttämisestä*. Sen mukaan oli rangaistavaa kaikenlainen SopMenL 4 §:n kieltojen tahallinen rikominen.

RL 38:3.2:ssa (L 736/1978) oli lisäksi itsenäinen rangaistussäännös *yhteisön tai säätiön liike- tai ammattisalaisuuden luvattomasta ilmaisemisesta*. Säännöksen soveltamisalan piirissä olivat yhteisöjen ja säätiöiden hallitusten ja hallintoneuvostojen jäsenet ja toimitusjohtajat, tilintarkastajat, selvitysmiehet ja heihin verrattavat. Nimensä mukaisesti RL 38:3.2 koski vain

⁴⁴ Esimerkkeinä RL 30 luvun 4–6 §:n säännöksissä mainittujen eri tekotapojen selväpiirteisestä jäsentämisestä ks. Kouvolan HO:n tuomio 5.6.1997, dnro R 96/139 sekä Helsingin HO:n tuomiot 22.8.1995, dnro R 93/1171 ja 23.9.1999, dnro R 98/138.

liike- tai ammattisalaisuuden luvatonta ilmaisemista, ei tällaisen tiedon käyttämistä.

Erikseen voidaan viitata myös *työnantajan liike- ja ammattisalaisuuksien* suojaa koskeneeseen aikaisemman työsopimuslain (320/1970) 15.1 §:ään. Sen rikkomiseen ei liittynyt erillistä rangaistusuhkaa. Säännöksen vastainen tahallinen menettely merkitsi kuitenkin useimmissa tapauksissa myös liikesalaisuuden väärinkäyttämistä koskevan SopMenL 10.1 §:n tunnusmerkkien täyttymistä.

RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten tullessa voimaan SopMenL 4 §:n (ja myös työsopimuslain 15.1 §:n) kieltosäännökset jätettiin ennalleen.⁴⁵ SopMenL 10.1 §:n rangaistussäännöstä sitä vastoin muutettiin. Sen nojalla rangaistavaksi jäi enää vain SopMenL 4.3 ja 4.4 §:n vastainen *teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäyttö*. Liikesalaisuuksiin kohdistuvien SopMenL 4 §:n vastaisten tahallisten tekojen osalta lisättiin lain 10.2 §:ään viittaussäännös, jonka mukaan kyseisiin tekoihin sovelletaan RL 30 luvun 4–6 §:n rangaistussäännöksiä. Samassa yhteydessä kumottiin yhteisön tai säätiön liike- tai ammattisalaisuuden luvatonta ilmaisemista koskenut RL 38:3.2.

Myös rangaistusasteikkoja tarkistettiin. Liikesalaisuuden väärinkäyttämisen osalta enimmäisrangaistus oli ollut kuusi kuukautta vankeutta, yhteisön tai säätiön liike- tai ammattisalaisuuden luvattoman ilmaisemisen osalta puolestaan yksi vuosi vankeutta. Uusien RL 30 luvun 4–6 §:n mukaisten rikosten enimmäisrangaistukseksi tuli kaksi vuotta vankeutta. Perusteluna hallituksen esityksessä viitattiin erityisesti tarpeeseen korostaa talouselämän rikollisuuden paheksuttavuutta perinteisten rikoslajien rinnalla.⁴⁶

Teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäyttöä koskevan uudistetun SopMenL 10.1 §:n mukaiseksi rangaistusuhkaksi jätettiin pelkkä sakko. Hallituksen esityksessä viitattiin tältä osin RL:n kokonaisuudistuksen yhteydessä omaksuttuun keskittämisperiaatteeseen, jonka mukaan RL:n ulkopuolelle tuli jättää vain sakonuhkaisia rangaistussäännöksiä.⁴⁷ Rangaistusasteikkojen näkökulmasta katsottuna lainmuutoksilla siis vahvistettiin liike-/yrityssalaisuuksien suojaa, mutta heikennettiin teknisten esikuvien ja ohjeiden suojaa.

⁴⁵ Huomaa, että vuoden 1970 työsopimuslaki on sittemmin korvattu uudella TSL:lla (55/2001). Työnantajan liike- ja ammattisalaisuuden suojaa koskevat säännökset ovat siinä 3 luvun 4 §:ssä. SopMenL 4 §:n alkuperäiset kieltosäännökset ovat edelleen muuttamattomina voimassa.

⁴⁶ HE 66/1988 vp, s. 72, 76 ja 78.

⁴⁷ HE 66/1988 vp, s. 210.

Aikaisempaan oikeustilaan nähden lainmuutoksilla osittain laajennettiin ja osittain supistettiin rangaistavan käyttäytymisen alaa.⁴⁸ RL 30:4:n osalta – suhteessa SopMenL 4.1 §:ään – voidaan lisäksi erillisenä kysymyksenä viitata säännöksen henkilölliseen soveltamisalaan. RL 30:4:n soveltamisalasta on käyty oikeuskirjallisuudessa keskustelua. Erimielisyyttä on ollut siitä, millä tavoin toisen palveluksessa olevien palvelussuhteen sa päättyessä suorittamia *ns. tietovarkauksia* (= yrityssalaisuuksia sisältävien dokumenttien mukana viemisiä) tulisi RL 30 luvun säännösten nojalla arvioida. Käytännössä kysymys on siitä, onko RL 30:4:n henkilöllinen soveltamisala tulkittava suppeammaksi kuin aikaisemmin sovellettavaksi tulleen SopMenL 4.1 §:n. Tulkintaongelmaa käsitellään jäljempänä kohdassa 5.2.

Erikseen on syytä huomata, että työnantajien yrityssalaisuuksien suoja suhteessa entisiin työntekijöihin on myöhemmin merkittävästi parannettu. Aikaisemmin työntekijä saattoi syyllistyä luottamuksellisesti tietoon saadun yrityssalaisuuden rangaistavaan ilmaisemiseen tai käyttämiseen vain *palvelusaikanaan*. Lainmuutoksella 61/2003 (voimaan 1.4.2003) yrityssalaisuuden rikkomista koskevan RL 30:5:n soveltamisalaa laajennettiin. Rangaistusuhka poistuu työntekijöiltä nykyisin vasta sen jälkeen, kun on kulunut *kaksi vuotta* palvelusajan päättymisestä.⁴⁹

Kokoavasti voidaan todeta, että RL 30 luvun 4–6 §:n säännökset ovat itsenäisiä suhteessa SopMenL:n ja TSL:n vastaaviin säännöksiin. Toisaalta eri laeissa säännellyn kielletyn käyttäytymisen ala on useilta kohdin yhtenevä, ja myös säännöksissä käytetyt käsitteet ja niissä omaksuttu perus-systematiikka vastaavat olennaisessa suhteessa toisiaan. RL 30 luvun 4–

⁴⁸ Rangaistavan käyttäytymisen alan laajentamisen osalta ks. RL 30:5.1:n 3 kohta. Sen mukaan yrityssalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen ja käyttäminen on rangaistavaa myös niissä tapauksissa, joissa tieto yrityssalaisuudesta on saatu ”luottamuksellisessa liikesuhteessa”. Vrt. tältä osin SopMenL 4.3 §. Rangaistavan käyttäytymisen alan supistamisen osalta ks. erityisesti RL 30:4. Sen nojalla on yritysvakoiluna rangaistavaa vain sellainen oikeudeton tiedonhankinta, joka suoritetaan jollakin säännöksessä nimenomaisesti mainitulla tavalla. Vrt. tältä osin SopMenL 4.1 §, jonka mukaan rangaistavaa oli kaikenlainen toiselle kuuluvui liikesalaisuuksiin kohdistuva oikeudeton tiedonhankinta. Muutosten perusteluista ks. HE 66/1988 vp, s. 78.

⁴⁹ Mainittakoon, ettei lainmuutoksen 61/2003 yhteydessä tehty muutoksia SopMenL:n tai TSL:n säännöksiin. Niiden nojalla palvelus-/työsuhteessa luvallisesti opittujen liike- (ja ammatti)salaisuuksien suoja katkeaa heti palvelusajan/työsuhteen päättyessä. – Erilaisten aikarajausten merkityksestä laissa kielletyn menettelyn rajaamisessa käytännössä ks. Nyblin 2003, s. 240–242. Olennaisilta osiltaan toisin Siimes 2003, s. 483–484.

6 §:n säännösten historiallinen ja myös muu sidonnaisuus SopMenL:n ja TSL:n säännöksiin puoltaa sitä, että niiden tulkinnassa otetaan – soveltuvin osin – huomioon myös mainittua muuta lainsäädäntöä koskeva oikeuskäytäntö.⁵⁰

4 YRITYSSALAISUUSRIKOKSET JA ERÄÄT MUUT RIKOKSET

4.1 Yleisiä näkökohtia

RL 30 luvun 4–6 §:n säännöksiä tarkastellaan tunnusmerkistökohtaisesti jäljempänä jaksoissa 5–7. Taustaksi ja myös laajemman tarkastelukulman avaamiseksi käsitellään tässä eräitä muita rangaistussäännöksiä, jotka myös voivat tulla sovellettavaksi yrityssalaisuuksien ja muun luottamuksellisen yrittiedon oikeudettomaan hankkimiseen, ilmaisemiseen tai käyttämiseen. Koska tällaisia säännöksiä on suhteellisen paljon, on tarkoituksenmukaista käsitellä niitä vain pääpiirteittäin. Tarkastelun painopiste on sellaisissa lainkonkurrenssiin ja yksittäisten tunnusmerkistöjen ulottuvuuteen liittyvissä kysymyksissä, joilla voidaan arvioida olevan erityistä merkitystä käytännön tyyppitapausten kannalta.⁵¹

Ensin käsitellään säännöksiä, jotka voivat tulla sovellettavaksi RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten sijasta sen takia, että ne sisältävät ankaramman rangaistusasteikon⁵² tai ovat erityissäännöksen asemassa (kohta 4.2). Tämän jälkeen arvioidaan rangaistavan käyttäytymisen kokonaisalaa esittelemällä säännöksiä, jotka voivat tulla sovellettavaksi silloin, kun varsinaisen yrityssalaisuusrikoksen tunnusmerkistö ei joiltakin osin täyty (kohta 4.3). Lopuksi kiinnitetään huomiota eräisiin rangaistussäännöksiin, jotka koskevat ko-

⁵⁰ Ks. asiasta yleisesti Lahti 1991, s. 885. – Keskustelusta erityisesti RL 30:4:n osalta (suhteessa SopMenL 4.1 §:ään) ks. Nyblin 2001a, s. 90–91, Nyblin 2001b, s. 922–924; vrt. Viljanen 2001, s. 427–428.

⁵¹ Selvyyden vuoksi todettakoon, ettei tarkastelu ole konkurrenssikysymysten osalta mitenkään kattava. Lainkonkurrenssia käsitellään vain osittain, ja rikoskonkurrenssiin liittyvät kysymykset jäävät enimmäkseen osin tarkastelun ulkopuolelle.

⁵² RL 30:4 ja 30:5 sisältävät nimenomaisen lausekkeen, jonka mukaan säännösten soveltaminen syrjäytyy, jos teosta on muualla laissa säädetty ankarampi rangaistus. RL 30:6 ei sisällä nimenomaista toissijaisuuslauseketta.

konaan tai ainakin osittain toisenlaista oikeushyvää mutta joilla tästä huolimatta on yhtymäkohta yrityssalaisuusrikoksiin tai niitä lähellä oleviin tekoihin (kohta 4.4).⁵³

4.2 Yrityssalaisuusrikossäännösten soveltamisen syrjäyttäviä säännöksiä

Virkasalaisuuden rikkominen (RL 40:5). Jos viranomaisen palveluksessa oleva oikeudettomasti ilmaisee palvelussuhteensa perusteella tietoonsa tulleen toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden tai oikeudettomasti käyttää tällaista salaisuutta, teko voi täyttää yrityssalaisuuden rikkomista koskevan RL 30:5:n tunnusmerkit. Samalla täyttyvät pääsääntöisesti myös RL 40:5:n soveltamisen edellytykset. Rangaistusasteikko on molemmissa säännöksissä sama eli sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. RL 40:5 on erityissäännöksen asemassa, ja *virkamiesten* osalta se myös tekee mahdolliseksi ankaramman rangaistusseuraamuksen (viraltapanon vankeusrangaistuksen lisäksi). Sovellettavaksi tulee mainituilla perusteilla pääsääntöisesti RL 40:5.⁵⁴

Eräät maanpetosrikokset (RL 12 luku). Joissakin Suomen maanpuolustuksen, turvallisuuden, ulkomaansuhteiden tai kansantalouden kannalta merkityksellisissä tapauksissa RL 30:5:n soveltamisen syrjäyttävänä säännöksenä voi tulla arvioitavaksi myös jokin maanpetosrikoksia koskevan RL 12 luvun säännöksistä. Sovellettavaksi tulevia säännöksiä voivat olla erityisesti *vakoilu* (12:5), *törkeä vakoilu* (12:6) ja *turvallisuussalaisuuden paljastaminen* (12:7). Kaikissa niissä rangaistusasteikko on ankarampi kuin RL 30:5:ssä.⁵⁵ Säännökset voivat tulla sovellettaviksi myös yritysvakoilua koskevan RL 30:4:n sijasta, sillä rangaistavia tekotapoja ovat niissä paitsi salas-

⁵³ Lukijan, jolle yrityssalaisuusrikossäännökset eivät ole entuudestaan tuttuja, kannattanee perehtyä kohtiin 4.2–4.4 vasta jaksojen 5–7 jälkeen. Yrityssalaisuusrikossäännösten pääpiirteet jo aikaisemmin tuntevalle lukijalle kohdat 4.2–4.4 tarjonnevät hyödyllisiä taustanäkökohtia ennen jaksoihin 5–7 perehtymistä.

⁵⁴ Vrt. Rautio 2002, s. 1059. – RL 30:5:n ja 40:5:n välisestä suhteesta yksityiskohtaisemmin ks. Nyblin 2003, s. 236–237 ja 242. Säännösten mahdollistamien rangaistusseuraamusten keskinäisestä vertailusta (tosin aikaisemman RL 40:5:n ajalta) ks. Viljanen 1990, s. 223–224.

⁵⁵ Enimmäisrangaistus vakoilusta on kymmenen vuotta vankeutta, törkeästä vakoilusta elinkautinen vankeus ja turvallisuussalaisuuden paljastamisesta neljä vuotta vankeutta.

sa pidettävän tiedon välittäminen, luovuttaminen ja ilmaiseminen myös tällaisen tiedon hankkiminen.⁵⁶

Törkeä viestintäsalaisuuden loukkaus (RL 38:4). Joissakin yritysvakoilun tunnusmerkit täyttävissä teoissa voi RL 30:4:n sijasta tulla sovellettavaksi RL 38:4. Sen mukainen enimmäisrangaistus on kolme vuotta vankeutta. Jos tekijä hankkii tiedon yrityssalaisuudesta viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkit täyttävällä teolla ja menettelyä voidaan lisäksi pitää RL 38:4:n tarkoittamalla tavalla törkeänä, sovellettavaksi tulee RL 38:4. Yhtenä kvalifiointiperusteena säännöksessä viitataan rikoksen kohteena olevan viestin sisällön erityiseen luottamuksellisuuteen. Myös säännöksessä mainitut muut kvalifiointiperusteet voivat soveltua.⁵⁷

4.3 Rangaistavan käyttäytymisen alaa laajentavia säännöksiä

RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten soveltamisen edellytykset ovat suhteellisen tiukat. Toiselle kuuluvaa yrityssalaisuutta loukkaava tahallinen teko voi toisinaan jäädä yrityssalaisuusrikoksena rankaisematta sen takia, että jokin yksittäinen rangaistavuuden edellytyksenä oleva tunnusmerkki jää täyttymättä. Osa tällaisista teoista voi kuitenkin johtaa rangaistusvastuuseen jonkin muun säännöksen nojalla. Nämä muut säännökset käytännössä laajentavat yrityssalaisuuksiin kohdistuvien loukkausten rangaistavuutta siitä, mitä RL 30 luvun 4–6 §:ssä on säädetty.⁵⁸

Viestintäsalaisuuden loukkaus (RL 38:3). Jos tekijä hankkii oikeudettomasti tiedon yrityssalaisuuden sisältävästä viestistä, mutta hän ei ole tekohetkellä tietoinen viestin tällaisesta luonteesta tai häneltä puuttuu tarkoitus oikeudettomasti ilmaista tieto tai käyttää sitä, yritysvakoilun tunnusmerkit

⁵⁶ RL 30:4:n soveltamisen syrjäyttävänä säännöksenä voi joissakin tapauksissa tulla arvioitavaksi myös *luvatonta tiedustelutoimintaa* koskeva RL 12:9 (enimmäisrangaistus kuusi vuotta vankeutta). – RL 12 luvun 5–7 ja 9 §:n tunnusmerkistöistä yksityiskohtaisemmin ks. Nuutila 2002a, s. 590–598. Yrityssalaisuusrikossäännösten soveltamisen syrjäytymisestä ks. HE 66/1988 vp, s. 84 ja 86 sekä Rautio 2002, s. 1059.

⁵⁷ Viestintäsalaisuuden loukkauksen tunnusmerkistöä yksityiskohtaisemmin ks. Nyblin 2004, s. 274–282.

⁵⁸ Seuraavassa käsitellään nimenomaan sellaisia rangaistussäännöksiä, joiden soveltaminen ei pääsääntöisesti johda RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten syrjäytymiseen vaan joiden merkitys (yrityssalaisuuden suojan kannalta) on lähinnä siinä, että ne laajentavat rangaistavan käyttäytymisen kokonaisalaa. Huomaa, että myös kohdassa 4.2 tarkastellut säännökset voivat joissakin tapauksissa olla tällaisessa asemassa.

eivät täyty. Vaikka tekoa ei voidakaan pitää yritysvakoiluna, sitä voi kuitenkin olla mahdollista arvioida viestintäsalaisuuden loukkauksena. Enimmäisrangaistus on yksi vuosi vankeutta – tai jos tekoa voidaan RL 38:4:n mukaisesti pitää törkeänä, kolme vuotta vankeutta.

Salakuuntelu (RL 24:5) ja *tietomurto* (RL 38:8). Viestintäsalaisuuden loukkauksen kanssa samankaltaisessa asemassa ovat myös salakuuntelu ja tietomurto. Jos tekijä oikeudettomasti kuuntelee tai tallentaa teknisellä laitteella yrityssalaisuuden sisältävää puhetta, mutta hän ei ole tekohetkellä tietoinen puheen tällaisesta luonteesta tai häneltä puuttuu tarkoitus oikeudettomasti ilmaista tieto tai käyttää sitä, yritysvakoilun tunnusmerkit eivät täyty. Sama koskee tietojärjestelmään tunkeutumista, jossa tekijältä puuttuu jompikumpi tai molemmat tässä viitatuista tarkoituksista. Ensiksi mainittua tekoa voi olla mahdollista arvioida RL 24:5:n mukaisena salakuunteluna ja jälkimmäistä RL 38:8:n mukaisena tietomurtona. Enimmäisrangaistus on molemmissa yksi vuosi vankeutta.⁵⁹

Petos (RL 36:1). Jos henkilö, jolla ei ole oikeutta yrityssalaisuuden tuntemiseen, *erehdyttää* toisen uskomaan, että hänellä on siihen oikeus, ja siten saa toisen ilmaisemaan hänelle yrityssalaisuuden, menettelyä voi olla mahdollista arvioida petoksena. Edellytyksenä RL 36:1:n soveltamiselle on, että tekijällä on tarkoitus hankkia joko itselleen tai toiselle oikeudetonta taloudellista hyötyä tai tarkoitus vahingoittaa toista. Lisäksi edellytetään, että erehtyneelle tai sille, jonka eduista tällä on ollut mahdollisuus määrätä (yrityssalaisuuden haltijalle), myös käytännössä aiheutuu taloudellista vahinkoa. Enimmäisrangaistus teosta on kaksi vuotta vankeutta – tai jos teko täyttää RL 36:2:n mukaisen *törkeän petoksen* tunnusmerkit, neljä vuotta vankeutta.⁶⁰

Lahjominen elinkeinotoiminnassa (RL 30:7). Jos elinkeinonharjoittajan palveluksessa olevalle tai muulle RL 30:7:n soveltamisalaan kuuluvalla henkilölle luvataan tai annetaan lahjus tarkoituksin saada häneltä liiketoimintaa koskevia luottamuksellisia tietoja, menettely voi täyttää elinkeinotoiminnassa tapahtuvan lahjominen tunnusmerkit. RL 30:7:n soveltamisen edellytyksenä ei ole, että lahjonnan kohde (lahjominen tuloksena) myös ilmaisee tavoitellut tiedot. Säännöstä voidaan näin ollen soveltaa myös tapauksiin, joissa on kysymys *yrityksestä* saada toinen oikeudettomasti ilmaisemaan yrityssalaisuuksia tai muita liiketoimintaa koskevia tietoja.

⁵⁹ Salakuuntelun tunnusmerkistöstä yksityiskohtaisemmin ks. Nuutila 2002b, s. 894–897. Tietomurron tunnusmerkistöstä yksityiskohtaisemmin ks. Pihlajamäki 2004, s. 123–129.

⁶⁰ Petoksen tunnusmerkistöstä yksityiskohtaisemmin ks. Nuutila 2002c, s. 1154–1169.

Niissä tapauksissa, joissa lahjominen myös johtaa tavoiteltuun tulokseen eli liiketoimintaa koskevien tietojen ilmaisemiseen, tietojen antaja syyllistyy itse RL 30:8:ssa tarkoitettuun *lahjuksen ottamiseen elinkeinotoiminnassa*. Jos luovutetut tiedot ovat RL 30:11:n mukaisia *yrityssalaisuuksia*, teko täyttää myös *yrityssalaisuuden rikkomisen* tunnusmerkit. Lahjuksen antajan teko tulee tällaisessa tapauksessa arvioitavaksi mainittuun rikokseen *yllyttämisenä*.⁶¹

Todettakoon vielä erikseen, että RL 30:8:n mukainen lahjuksen ottaminen elinkeinotoiminnassa soveltuu myös tapauksiin, joissa säännöksessä tarkoitettu henkilö pyytää lahjuksen tai tekee muutoin aloitteen sellaisen saamiseksi liiketoimintaa koskevien tietojen luovuttamista vastaan mutta joissa toinen osapuoli ei kuitenkaan suostu (tai ehdi suostua) ”kauppaan”. Tällainen teko täyttää pääsääntöisesti myös yrityssalaisuuden rikkomisen *yrityksen* tunnusmerkit.⁶²

Teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäyttö (SopMenL 10.1 §). Teknisen esikuvan tai ohjeen oikeudeton ilmaiseminen ja käyttäminen on säädetty rangaistavaksi SopMenL 10.1 §:ssä. Niissä tapauksissa, joissa tekninen esikuva tai ohje on samalla myös yrityssalaisuus, tulevat ensisijaisesti sovellettaviksi ankaramman rangaistusasteikon sisältävät RL 30:5 ja 30:6. Jos teknistä esikuvaa tai ohjetta ei voida pitää yrityssalaisuutena tai jos yrityssalaisuusrikkoksen tunnusmerkit eivät joiltakin muilta osin täyty, sovellettavaksi voi tulla SopMenL 10.1 §. Tällaisesta tapauksesta on kysymys esimerkiksi silloin, kun työntekijä hyödyntää hänelle uskottua teknistä esikuvaa tai ohjetta myöhemmin kuin kaksi vuotta palvelusaikansa päättymisestä.

Salassapitorikos (RL 38:1). Luottamuksellisesti tietoon saadun liike- tai ammattisalaisuuden oikeudettomaan ilmaisemiseen tai käyttämiseen voidaan toisinaan soveltaa RL 38:1:ää.⁶³ Säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä on viitattu erityisesti työntekijäasemassa oleviin⁶⁴, mutta soveltamiselle ei ole lähtökohtaisesti estettä myöskään muiden RL 30:5:ssä mainittujen henkilöiden kohdalla. Käytännössä RL 38:1 voi tulla sovellettavaksi erityisesti sellaiseen liike- tai ammattisalaisuuden luvattomaan paljastamiseen, jossa tekijällä ei ole tarkoitusta hankkia itselleen tai toiselle taloudellista

⁶¹ Konkurrenssikysymyksistä tällaisissa tapauksissa ks. HE 66/1988 vp, s. 86 ja Rautio 2002, s. 1059.

⁶² Ks. HE 53/2002 vp, s. 17 ja 32.

⁶³ Huomaa myös *salassapitorikkomusta* koskeva RL 38:2, jota voidaan soveltaa RL 38:1:n tunnusmerkit täyttäviin vähäisinä pidettäviin tekeihin.

⁶⁴ HE 94/1993 vp, s. 143.

hyötyä tai tarkoitusta vahingoittaa toista.⁶⁵ Enimmäisrangaistus salassapitorikoksesta on yksi vuosi vankeutta.

4.4 Eräitä muita rangaistussäännöksiä

Anastusrikossäännökset (RL 28:1–6). Ennen RL 30 luvun 4–6 §:n nykyisten säännösten voimaantuloa oli korkeimman oikeuden ratkaistavana tapaus, jossa työsuhdettaan päättämässä oleva työntekijä oli ilman työnantajansa lupaa ottanut mukaansa kilpailevassa liiketoiminnassa myöhemmin hyödynnettäväksi liikesalaisuuksia sisältäviä alkuperäisiä asiakirjoja ja niistä otetuja jäljennöksiä (KKO 1984 II 177). Korkein oikeus katsoi tällaisen ”tietovarkauden” täyttävän sekä silloisen yritysvakoilusäännöksen (SopMenL 4.1 §) että RL 28 luvun mukaisen anastusrikoksen tunnusmerkit.

SopMenL 4.1 §:n mukaisen yritysvakoilun tunnusmerkkien täyttyminen perustui tapauksessa siihen, että *liikesalaisuuksia koskevan tiedonhankinnan* katsottiin olleen *oikeudetonta*. Anastusrikoksen tunnusmerkkien täyttyminen perustui puolestaan siihen, että tiedonhankinta oli toteutettu *asiakirjoja* – siis irtaimia esineitä – *kavaltamalla*. Toiselle kuuluvien irtaimien esineiden (asiakirjojen) anastuksen törkeyttä arvioitaessa annettiin merkitystä esineistä ilmenevien liikesalaisuuksien taloudelliselle arvolle. Näin entinen työntekijä voitiin tuomita jopa törkeästä kavalluksesta.

Myös tapauksesta KKO 1991:11 ilmenee samanlainen arviointi. Tapauksessa lopputulos jäi hovioikeuden tuomion varaan, sillä työntekijäasemassa ollut A ei syyksi lukemisen osalta ollut hakenut siihen muutosta. Taloudellisesti arvokkaan tiedon loukkaamisen ja omaisuuteen kohdistuvan rikoksen välinen suhde tuli tästä huolimatta arvioitavaksi myös KKO:n ratkaisussa. KKO katsoi (hovioikeuden tuomiosta poiketen), etteivät arvioitavina olleet tiedot olleet SopMenL:n mukaisia liikesalaisuuksia, vaan ainoastaan samassa laissa tarkoitettuja *teknisiä esikuvia*⁶⁶. KKO katsoi A:n syyllistyneen teknisiä esikuvia sisältäneiden piirustusten anastamiseen ja A:n uuden yhtiökumppanin B:n, joka oli ottanut piirustukset vastaan ja ryhtynyt hyödyntämään niistä ilmenevää tietoa, SopMenL 10.1 §:n (L 1061/1978) mukaiseen *liikesalai-*

⁶⁵ RL 38:1:ssä edellytetään, että tietoja koskee (muualla) ”laissa säädetty salassapitovelvollisuus”. Tekstissä mainituissa tapauksissa salassapitovelvollisuus voi perustua erityisesti TSL:n, SopMenL:n tai yrityksen saneerauksesta annetun lain (47/1993, YrSanL) säännöksiin.

⁶⁶ Teknisistä esikuvista ks. edellä kohta 2.4.

suuden väärinkäyttämiseen ja samalla teolla myös RL 32:4:n (L 39/1889) mukaiseen *ryhtymiseen rikoksella saatuun tavarahan*. SopMenL 10.1 §:n toissijaisuuslauseke huomioon ottaen B tuomittiin pelkästään ryhtymisestä rikoksella saatuun tavarahan. RL 32:4:ää soveltaessaan KKO otti huomioon asiakirjojen sisältämän tiedon (= teknisten esikuvien) taloudellisen arvon, sillä hovioikeuden B:lle tuomitsemaa kolmen kuukauden ehdollista vankeusrangaistusta ei alennettu.

Nykyisiä RL 30 luvun 4–6 §:ää säädettäessä omaksuttiin lähtökohta, jonka mukaan anastusrikossäännöksiä ei voida soveltaa yrityssalaisuuksia sisältävien tallenteiden oikeudettomaan hankkimiseen siten, että anastetun omaisuuden arvoa määritettäessä otettaisiin huomioon asiakirjasta tai muusta irtaimesta esineestä ilmenevän tiedon taloudellinen arvo. Tämä lähtökohta ilmenee eduskunnan lakivaliokunnan mietinnöstä, jossa on nimenomaisesti torjuttu se hallituksen esityksen ajatus, että ”tietovarkauksiin” voitaisiin soveltaa anastusrikossäännöksiä.⁶⁷

Vaikka lakivaliokunnan lausuma anastusrikossäännösten soveltumattomuudesta ”tietovarkauksiin” on yksiselitteinen, on oikeuskäytännössä ollut tämän kysymyksen osalta myös horjuvuutta. Turun HO:n tuomiossa 20.6.2001, dnro R 00/11 oli arvioitavana tapaus, jossa A, B ja C olivat anastaneet erinäisen määrän työnantajilleen kuuluvaa irtainta omaisuutta. Anastetun omaisuuden joukossa oli paitsi koneita ja laitteita (yms.) myös yrityssalaisuuksia sisältäviä asiakirjoja. Käräjäoikeus tuomitsi A:n ja B:n törkeästä varkaudesta ja C:n varkaudesta. Anastetun omaisuuden arvoa ja tekojen moitittavuutta arvioidessaan käräjäoikeus otti huomioon sen, että anastetut asiakirjat sisälsivät yrityssalaisuuksia. HO ei muuttanut käräjäoikeuden tuomiota tai sen perusteluja tältä osin.

Myös oikeuskirjallisuudessa on ollut esillä näkemyksiä, joissa lakivaliokunnan edellä selostettu kanta on jätetty huomiotta. *Castrén* on katsonut, että jos yrityssalaisuuden sisältävä erityisen arvokas *asiakirja* tai muu tallenne anastetaan, teossa voi hyvinkin olla kysymys törkeästä varkaudesta tai kavalluksesta.⁶⁸ Myöhemmin *Castrén* on muuttanut kantaansa.⁶⁹ Uudemmassa kirjoituksessaan hän on ottanut huomioon lakivaliokunnan mietinnön lausuman ja päättänyt siellä todettua olennaisilta osiltaan vastaavaan lopputulokseen. Samassa yhteydessä hän on käsitellyt myös lainkonkurrensia ja kysymystä

⁶⁷ Ks. LaVM 6/1990 vp, s. 11 (vrt. HE 66/1988 vp, s. 84–86). Ks. myös Nyblin 2001a, s. 82–83 ja Viljanen 2001, s. 429–430. Oikeuskäytännöstä ks. Helsingin HO:n tuomio 21.7.2003, dnro R 00/2646 ja Kouvolaan HO:n tuomio 30.9.2004, dnro R 03/1364.

⁶⁸ *Castrén* 1997, s. 269–270.

⁶⁹ *Castrén* 2003, s. 33–34.

siitä, millaiset esineet/objektit voivat olla anastusrikoksen kohteena. Nämä kaksi eri kysymystä näyttävät kuitenkin sekoittuneen toisiinsa. Tämä on myös johtanut virheellisiin tulkintoihin aikaisemman keskustelun sisällöstä.⁷⁰

Muilta osin anastusrikossäännösten soveltamiselle ei ole luonnollisesti edelleenkaan mitään lähtökohtaista estettä. Jos tekijä oikeudettomasti hankkii itselleen yrityssalaisuuden sisältävän *toiselle kuuluvan irtaimen esineen*, tekoa on mahdollista arvioida (myös) anastusrikossäännösten nojalla – näin siitä huolimatta, että tekijän varsinaisena tarkoituksena olisi saada haltuunsa yrityssalaisuus eikä sen ”kantajana” oleva irtain esine. Esineen omasta, yrityssalaisuudesta erillään määriteltävästä arvosta kuitenkin riippuu, onko anastamista arvioitava esimerkiksi näpistyksenä vai törkeänä varkautena. Toisaalta on huomattava, ettei esineen vähäinen taloudellinen arvo välttämättä aina merkitse sitä, että teko tulee arvioitavaksi nimenomaan näpistyksenä tai lievänä kavalluksena. Tapaukseen liittyvät muut olosuhteet voivat johtaa siihen, että tekoon tulee sovellettavaksi anastusrikossäännöksen perustekomuoto.⁷¹

Lakivaliokunnan mietinnössä 6/1990 vp (s. 11) on viitattu siihen, että yrityssalaisuuden sisältävän ”sellaisenaan arvokkaan tallenteen” anastamiseen voitaisiin soveltaa törkeää varkautta tai törkeää kavallusta koskevaa säännöstä. Näin ilman muuta on, vaikkakin näyttäisi olevan jossain määrin tulkinnanvaraista, tulisiko mainitunkaltaisen tallenteen (esimerkiksi tuoteprototyypin) anastajaa rangaista *erikseen* myös yritysvakoilusta, jos sen tunnusmerkit samalla täyttyvät. Edellä viitatussa KKO:n ratkaisussa 1984 II 177 törkeää kavallusta koskevan säännöksen soveltaminen johti siihen, *ettei* tekijää rangaistu SopMenL 4.1 §:n tunnusmerkit täyttävän yritysvakoilun osalta erikseen SopMenL 10.1 §:n (liikesalaisuuden väärinkäyttäminen) nojalla. Samat arvioinnin lähtökohdat ilmenevät myös KKO:n myöhemmästä ratkaisusta, 1991:11.

Mainituista ratkaisuista on kuitenkin todettava, että ne perustuvat lähtökohtaan, jossa tallenteen sisältämä taloudellisesti arvokas tieto voidaan ottaa huomioon anastusrikossäännöstä sovellettaessa. Ratkaisuja ei siis voi (enää) ottaa konkurrenssiopillisen arvioinnin perustaksi, vaan arviointi on suoritettava muista lähtökohdista. *Viljanen* onkin lähtenyt siitä, että yritysvakoilusäännös ja anastusrikossäännös voisivat molemmat tulla sovellettaviksi silloin, kun tekijä syyllistyy samalla teolla sekä yritysvakoiluun että toiselle kuuluvan irtaimen esineen anastamiseen.⁷²

⁷⁰ Ks. Castrén 2003, s. 34, viite 18.

⁷¹ Ks. Kouvolan HO:n tuomio 30.9.2004, dnro R 03/1364.

⁷² Viljanen 2001, s. 430.

Viljasen näkemykseen on mielestäni syytä yhtyä siltä osin kuin on kysymys samalla teolla täytetystä yritysvakoilusta ja *törkeästä anastusrikoksesta*. Tapauksissa, jotka koskevat samalla teolla täytettyä yritysvakoilua ja *lievää anastusrikosta*, lähtökohta on mielestäni toinen. Koska irtaimen esineen (esimerkiksi asiakirjan) anastaminen sisältyy yritysvakoilusäännökseen erillisenä rangaistavaa tekotapaa osoittavana tunnusmerkkinä (= ”... hankkimalla haltuun... asiakirjan tai muun tallenteen...”), on anastamisen – vaikka se lähtökohtaisesti loukkaakin eri oikeushyvää kuin yritysvakoilu – katsottava tulevan riittävästi arvostelluksi jo yksinomaan RL 30:4:n nojalla. Tämä kanta on nähdäkseni omaksuttu myös lakivaliokunnan mietinnössä.⁷³

Tekijänoikeusrikos (RL 49:1). Yrityssalaisuuden piirissä olevaa tietoa on usein tallennettuna siten, että tallenteella oleva *teos* on tekijänoikeussuojan piirissä siten kuin tekijänoikeuslain 1 §:ssä on säädetty. Tekijänoikeus on lähtökohdiltaan *muodon* suojaa – suojan piirissä eivät siten ole tiedot, jotka tallenteesta ilmenevät. Useissa käytännön tapauksissa asetelma on kuitenkin se, että samalla kun tallenteessa oleva teos, luettelo tai tietokanta on tekijänoikeussuojan piirissä, tallenteesta ilmenevät tiedot kuuluvat samalla myös yrityssalaisuuden piiriin.⁷⁴

Tekijänoikeusrikoksena on rangaistavaa muun ohella se, että henkilö ansiotarkoituksessa tekijänoikeuslain säännösten vastaisesti ja siten, että teko on omiaan aiheuttamaan huomattavaa haittaa tai vahinkoa loukatun oikeuden haltijalle, loukkaa toisen oikeutta kirjalliseen teokseen taikka luetteloon, taulukkoon, ohjelmaan tai muuhun sellaiseen tekijänoikeuslaissa tarkoitettuun työhön, jossa on yhdisteltynä suuri määrä tietoja, tai tietokantaan, jonka sisällön kerääminen, varmistaminen tai esittäminen on edellyttänyt huomattavaa panostusta. Enimmäisrangaistus tekijänoikeusrikoksesta on kaksi vuotta vankeutta.

Yrityssalaisuuden suojan näkökulmasta merkityksellinen tekijänoikeusrikoksena rangaistava tekotapa on lähinnä *teoskappaleen valmistaminen*. Käytännössä tunnusmerkistön soveltuminen voi tulla arvioitavaksi erityisesti tapauksissa, joissa työntekijä tietojen myöhemmin tapahtuvaa hyödynämistä varten ennen työsuhteensa päättymistä jäljentää sellaisia työnantajalleen kuuluvia tallenteita, jotka ovat tekijänoikeussuojan piirissä. Tapauksissa, joissa on kysymys sähköisten tallenteiden (datan) jäljentämisestä jollekin tietotekniselle alustalle, työntekijä saattaa myöhemmin siirtää tallen-

⁷³ LaVM 6/1990 vp, s. 11. Ks. myös Rautio 2002, s. 1059.

⁷⁴ Asiaan on kiinnitetty tietokoneohjelmien osalta huomiota myös tekijänoikeuslain muuttamista koskevassa HE:ssä 161/1990 vp, s. 16–17.

teen myös jollekin muulle alustalle, esimerkiksi uuden työpaikkansa tietojärjestelmään.⁷⁵

Tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön täyttyminen arvioidaan mainitunkaltaisissa tapauksissa itsenäisesti, antamatta merkitystä sille, ovatko tallenteesta ilmenevät tiedot yrityssalaisuuden piirissä vai eivät. Yksi tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkki on se, että teko on omiaan aiheuttamaan *huomattavaa haittaa tai vahinkoa* loukatun oikeuden haltijalle. Lienee kuitenkin perusteltua omaksua tulkinta, jonka mukaan tässä arvioinnissa ei voida ottaa huomioon *yrityssalaisuuden* siirtymisestä aiheutuvaa haitan tai vahingon vaaraa. Jos mainittu tunnusmerkki jää täyttymättä, voi kuitenkin vielä erikseen tulla arvioitavaksi, soveltuuko tapaukseen tekijänoikeuslain 56a §:n mukainen *tekijänoikeusrikkomus*.⁷⁶

5 YRITYSVAKOILU

5.1 Yleisiä näkökohtia

RL 30:4 sisältää kolme keskeistä tunnusmerkkiä, joiden kaikkien on täyttyvä, jotta kysymys voisi olla säännöksessä tarkoitettusta yritysvakoilusta. Tunnusmerkit ovat seuraavat⁷⁷:

- 1) Tekijä hankkii tiedon toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta *oikeudettomasti*.
- 2) Tiedonhankinta tapahtuu jollakin säännöksen 1 momentin tyhjentävässä luettelossa mainitulla *tekotavalla*.
- 3) Tekijällä on tietoa hankkiessaan *tarkoitus* oikeudettomasti *ilmaista* yrityssalaisuus tai *tarkoitus* oikeudettomasti *käyttää* sitä.

⁷⁵ Tämänäyttöinen menettely oli arvioitavana Vaasan HO:n tuomiossa 17.5.2005, dnro R 03/1245. HO katsoi, että työntekijällä oli työsuhteen vielä kestäessä ollut työtehtävien suorittamiseen liittyvä hyväksyttävä syy toiselle yritykselle kuuluneen tietokoneohjelman kopioimiseen. Se, että työntekijä siirsi kopioimansa tietokoneohjelman myöhemmin erikseen vielä uuden työnantajansa tietojärjestelmään, merkitsi kuitenkin tekijänoikeusrikoksen tunnusmerkistön täyttymistä.

⁷⁶ Oikeuskäytännöstä ks. myös Helsingin HO:n tuomio 23.9.1999, dnro R 98/138.

⁷⁷ Huomaa erikseen myös itse *yrityssalaisuutta* koskeva tunnusmerkki, jota on käsitelty yksityiskohtaisesti edellä jaksossa 2.

RL 30:4:n mukaisen rikoksen *tekijänä* voi lähtökohtaisesti olla kuka tahansa – myös sellainen henkilö, joka on työsopimussuhteessa tai muussa sopimussuhteessa yrityssalaisuuden haltijaan. Toisaalta yrityssalaisuutta koskevaan tiedonhankintaan liittyvä erityinen *oikeudettomuustunnusmerkki* saatetaan käytännössä rajata eräitä henkilöryhmiä säännöksen soveltamisalan ulkopuolelle. Tähän liittyviä tulkintaongelmia käsitellään lähemmin kohdassa 5.2.

RL 30:12:n mukaisesti yritysvakoilu on *asianomistajarikos*. Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä yritysvakoilusta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. RL 30:13:n mukaisesti yritysvakoiluun sovelletaan *oikeushenkilön rangaistusvastuuta* koskevia säännöksiä. Erikseen mainittakoon, että RL 30:4:n 2 momentin mukaisesti myös yritysvakoilun *yritys* on rangaistava.

5.2 Tiedonhankinnan oikeudettomuus

RL 30:4:n soveltaminen edellyttää, että yrityssalaisuutta koskevan tiedon hankkiminen on *oikeudetonta*. Oikeuskirjallisuudessa Viljanen on arvioinut oikeudettomuustunnusmerkin ulottuvuutta seuraavasti: ”... ilmaisu ’joka oikeudettomasti hankkii tiedon toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta’ olisi ymmärrettävä samaa tarkoittavaksi kuin muotoilu ’jos toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta hankkii tiedon se, jolla ei ole tiedon saamiseen oikeutta’.”⁷⁸

Muotoilu on havainnollinen ja pääsääntöisenä myös lainsäätäjän tarkoitusta kuvaava. Yritysvakoilussa on lähtökohtaisesti kysymys nimenomaan siitä, että yrityssalaisuudesta hankkii tiedon sellainen henkilö, jonka tietoon yrityssalaisuutta ei ole tarkoitettu. Joissakin tapauksissa rajausta saattaa kuitenkin olla liian kategorinen. Tämä koskee tapauksia, joissa yrityssalaisuuden tuntemiseen muuten oikeutettu henkilö hankkii itselleen yrityssalaisuutta koskevia tietoja sellaisella *tavalla ja* sellaisissa *olosuhteissa*, joiden perusteella tiedonhankintaa on aiheellista – eräänlaisena kokonaisarvosteluna – pitää oikeudettomana.

Ennen RL 30:4:ää sovellettavaksi tulleen yritysvakoilusäännöksen SopMenL 4.1 §:n aikana annetussa edellä kohdassa 4.4 viitatussa korkeimman oikeuden

⁷⁸ Viljanen 2001, s. 426.

ratkaisussa 1984 II 177 lähdettiin siitä, että myös liikesalaisuuksien suhteen luottamusasemassa oleva henkilö voi syyllistyä niitä koskevaan oikeudetto-
maan tiedonhankintaan. Ratkaisussa oli kysymys työntekijästä, jolla osana työ-
tehtäviään oli ollut oikeus hankkia tietoa liikesalaisuuksista mutta joka *työ-
suhteensa päätyessä* oli muistinvahvistamistarkoituksessa – muihin tarkoi-
tuksiin kuin niihin, joita varten tietoaineiston käsittelyoikeudet oli saatu – hank-
kinut itselleen liikesalaisuuksia sisältäviä asiakirjoja.⁷⁹

Oikeuskirjallisuudessa on keskusteltu yksityiskohtaisesti siitä, onko myös
nykyinen RL 30:4 sovellettavissa mainitunkaltaisiin tapauksiin. Olen itse
puoltanut säännöksen tällaista sovellettavuutta.⁸⁰ *Viljanen* ja *Castrén* ovat
suhtautuneet asiaan torjuvasti.⁸¹ *Rautio* ja *Vapaavuori* ovat puolestaan pitä-
neet kysymystä tulkinnanvaraisena.⁸² *Pihlajamäen* kanta sen sijaan näyttäisi
olevan RL 30:4:n soveltamisen salliva.⁸³ Toisistaan poikkeavat kannat ja myös
varovaisuus tulkintasuositusten antamisessa ovat käytännössä seurausta eri-
tyisesti siitä, että RL 30 luvun 4–6 §:ää koskeva hallituksen esitys ja sen
johdosta annettu eduskunnan lakivaliokunnan mietintö sisältävät eräitä kes-
kenään hankalasti yhteen sovitettavia lausumia, jotka antavat aineksia eri
suuntiin vieville päätelmille.⁸⁴

Yrityssalaisuuden rikkomista koskevan RL 30:5:n muuttamiseen johta-
neessa vuonna 2002 annetussa hallituksen esityksessä on omaksuttu ainakin

⁷⁹ Ks. myös KKO 1991:11. – Ratkaisuista KKO 1984 II 177 ja 1991:11 erityisesti SopMenL 4.1 §:n tunnusmerkkien täytymisen kannalta ks. Nyblin 2001a, s. 91–92 ja Nyblin 2001b, s. 922–924. Osittain toisin Viljanen 2001, s. 427–428.

⁸⁰ Nyblin 2001a, s. 79–93 ja Nyblin 2001b, s. 919–924.

⁸¹ Viljanen 2001, s. 426–430 ja Castrén 2003, s. 34–40. – Castrén on pitänyt RL 30:4:n soveltamista tekstissä tarkoitettuihin tapauksiin suorastaan laillisuusperiaatteen vastaisena. Samalla hän on kuitenkin puoltanut kantaa, jonka mukaan ko. tapauksia voitaisiin arvostella ”SopMenL 4.1 §:ssä kiellettyinä yritysvakoiluna”. Castrénin mielestä SopMenL:n 4 §:n säännökset ovat RL 30 luvun yrityssalaisuusrikossäännöksiin nähden ”pyöreämmin muotoiltuja” ja tekevät siksi mahdolliseksi tulkita ”norminvastaisen” ja sallitun tiedonhankinnan välisen rajanvedon toisella tavalla. Castrénin esittämät perustelut ovat yllättäviä; ”norminvastaista” ja sallittua tiedonhankintaa rajaava kriteeri on nimittäin SopMenL 4.1 §:ssä ja RL 30:4:ssä *täysin sama* (= ”kukaan ei saa *oikeudettomasti* hankkia... tietoa” / ”joka *oikeudettomasti* hankkii tiedon”). Ks. tältä osin myös HE 66/1988 vp, s. 78: ”Säännös [= RL 30:4] vastaisi asia-sisällöltään SopMenL 4 §:n 1 momenttia, mutta uutta tunnusmerkistössä olisi nimenomaan se, että kysymykseen tulevat tiedonhankkimistavat luettelaisiin siinä tyhjentyvästi.”

⁸² Rautio 2002, s. 1048–1049 ja Vapaavuori 2005, s. 89–90.

⁸³ Pihlajamäki 2004, s. 142.

⁸⁴ Ks. Nyblin 2001a, s. 83–86, jossa olen yksityiskohtaisesti eritellyt niitä eri tulkintavaihtoehdot, joille lainvalmisteluaineistosta voidaan löytää – ainakin jonkinasteista – tukea.

työntekijäasemassa olevien osalta selvästi kaksitasoinen lähestymistapa RL 30:4:n oikeudettomuustunnusmerkkiin:

- 1) Tiedonhankinnan on katsottu voivan olla oikeudetonta, jos työntekijä on hankkinut tietoa sellaisista yrityssalaisuuksista, joita hän ei ole saanut ”työnsä kautta”.
- 2) Tiedonhankinnan on katsottu voivan olla oikeudetonta *myös*, jos työntekijä on hankkinut tietoa yrityssalaisuuksista sellaisella *tavalla*, joka ei ole hänelle sallittu, esimerkiksi kopioimalla materiaalia oikeudetta.⁸⁵

Kaksitasoista lähestymistapaa ei ole kuitenkaan sovellettu hallituksen esityksessä johdonmukaisesti. Siinä on nimittäin omaksuttu toisaalta myös läh-
tökohta, jonka mukaan yrityssalaisuuksien suhteen luottamusasemassa ole-
va työsuhdettaan päättämässä oleva työntekijä ei voisi yrityssalaisuuksia
sisältävien tallenteiden mukana viemisellä syyllistyä RL 30:4:n tunnusmer-
kit täyttävään tekoon.⁸⁶

Hallituksen esityksen eri lausumat ovat ristiriitaisessa suhteessa toisiin-
sa.⁸⁷ RL 30:4:n oikeudettomuustunnusmerkin arvioinnissa on tarkemmin
arvioituna tilaa vain kahdelle ”ääripään” tulkinnalle. Niistä toisessa RL
30:4:ää ei voida soveltaa työntekijöihin, joilla työtehtäviensä suorittamisek-
si on oikeus ottaa yrityssalaisuuksista selvää. Toisen vaihtoehdon mukaan
RL 30:4 on sovellettavissa myös tällaisiin työntekijöihin silloin, kun heidän
suorittamansa tiedonhankinnan *tapaa* voidaan tekoon liittyvien erityisten
olosuhteiden perusteella pitää oikeudettomana. Tämä tulkintavaihtoehto pi-
tää sisällään sen, että RL 30:4 on sovellettavissa työsuhdettaan päättämässä
olevien työntekijöiden suorittamiin ”tietovarkauksiin”.⁸⁸

⁸⁵ Ks. HE 53/2002 vp, s. 16.

⁸⁶ Ks. HE 53/2002 vp, s. 16. – HE:n lausumasta ja sen tulkinnasta yksityiskohtaisemmin ks. Nyblin 2003, s. 249 ja siinä viitattu Lahden lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle HE:n 53/2002 vp johdosta (Lahti 2002).

⁸⁷ Ks. yksityiskohtaisemmin Nyblin 2001a, s. 88–89 ja Nyblin 2001b, s. 919–920. Myös Vapaavuori (2005, s. 89, alav. 160) on kiinnittänyt huomiota mainittuun ristiriitaan. Vrt. Castrén (2003, s. 33–35), joka on tulkinnoissaan lähtenyt sitä, ettei HE:n eri lausumien kes-
ken ole ristiriitaa.

⁸⁸ Kilpaileviin tulkintavaihtoehtoihin liittyviä perusteluja ei ole tässä yhteydessä tilaisuutta
esitellä yksityiskohtaisemmin. Asiasta käyty tähänastinen keskustelu on luettavissa seuraavis-
ta kirjoituksista: Nyblin 2001a, s. 79–93, Viljanen 2001, s. 426–430, Nyblin 2001b, s. 919–
924, Rautio 2002, s. 1048–1049, Nyblin 2003, s. 249–251, Castrén 2003, s. 34–40, Pihlajamä-
ki 2004, s. 142–143 ja Vapaavuori 2005, s. 88–90. Oikeuskäytännöstä ks. Helsingin HO:n
tuomio 18.8.1998, dnro R 97/1069 ja Vaasan HO:n tuomio 17.5.2005, dnro R 03/1245.

Riippumatta kannanotosta juuri mainittuun tulkintaongelmaan on syytä tähdentää, ettei oikeudettomuustunnusmerkin yleinen soveltamisala ole rajoitettavissa sillä perusteella, onko tekijältä *fyysisesti tai teknisesti estetty pääsy tietoihin*. Myös työntekijällä, jonka tietoon yrityssalaisuuksia ei ole tarkoitettu, voi olla pääsy yrityksen sellaisiin toimitiloihin, joissa säilytetään salassa pidettäviä tallenteita. Esimerkkeinä voidaan mainita siivoojat ja vahvistestarit.⁸⁹ Samat lähtökohdat koskevat tietojärjestelmiä. Tietohallinnon tehtävissä työskentelevällä henkilöllä voi teknisesti olla laaja pääsy yrityksen tietojärjestelmissä käsiteltäviin tietoihin. Hänellä ei kuitenkaan ole oikeutta hankkia tietoja sellaisista yrityssalaisuuksista, joilla ei ole yhteyttä tietohallinnon tehtävien hoitamiseen.

Osittain erilaisesta asetelmasta on kysymys silloin, kun työntekijän – esimerkiksi tuotekehitystehtävissä työskentelevän asiantuntijan – toimenkuvaan selvästi kuuluu tiettyjen yrityssalaisuuksien tunteminen, mutta hänelle annetut tietojärjestelmien ja -aineistojen käyttöoikeudet kuitenkin ovat niin laajat, että ne käytännössä tekevät mahdolliseksi myös työtehtävien ulkopuolella olevien tiedostojen ja asiakirjojen käsittelemisen. Saattaa myös olla vaikeata yksiselitteisesti rajata, mitkä nimenomaiset tiedot liittyvät työtehtäviin ja mitkä eivät. Riippumatta kannanotosta oikeudettomuustunnusmerkin rajausta koskeviin muihin tulkintakysymyksiin voidaan lähteä siitä, ettei työntekijällä ole milloinkaan oikeutta hankkia tietoa sellaisista yrityssalaisuuksista, joilla ei ole yhteyttä hänen työtehtäviinsä.⁹⁰

5.3 Tiedon hankkimisen tavat

RL 30:4:n soveltaminen edellyttää, että tekijä hankkii tiedon toiselle kuuluvasta yrityssalaisuudesta jollakin sellaisella *tavalla*, joka on nimenomaisesti mainittuna säännöksen 1 momentin 3-kohtaisessa luettelossa:

- 1) Tunkeutuminen ulkopuolisilta suljettuun paikkaan taikka ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään.

⁸⁹ Ks. tältä osin HE 66/1988 vp, s. 84. Ks. myös Helsingin HO:n tuomio 13.1.1998, dnro R 97/167. Siinä tuomittiin yritysvalvokilusta vuokranantaja, joka oli mennyt vuokralaisena olevan elinkeinonharjoittajan toimitiloihin ja ottanut siellä valokopioita vuokralaisen valmistaen laitteiden piirustuksista.

⁹⁰ Erottelun perusteista käytännön tapauksessa ks. Vaasan HO:n tuomio 17.5.2005, dnro R 03/1245.

- 2) Asiakirjan tai muun tallenteen haltuun hankkiminen tai jäljentäminen tai muu näihin⁹¹ rinnastettava tapa.
- 3) Teknisen erikoislaitteen käyttäminen.

Tunnusmerkistön täyttymistä selvitetessä on erotettava toisistaan yhtäältä varsinainen yrityssalaisuutta koskevan tiedon saaminen ja toisaalta ne konkreettiset (esi)teot, jotka tiedon hankkimiseksi on suoritettu. RL 30:4:n mukaisesta yritysvakoilusta voi olla kysymys vain silloin, kun tekijä (1) on onnistunut saamaan (siis on ”hankkinut”) tiedon yrityssalaisuudesta ja (2) hän on käyttänyt tässä tiedonhankinnassaan jotakin säännöksessä mainittua tapaa. Jos tekijä on esimerkiksi tunkeutunut ulkopuolisilta suljettuun paikkaan hankkiakseen tietoa yrityssalaisuuksista, mutta ei ole tiedonhankinnassaan kuitenkaan onnistunut, kysymys ei ole täytetystä teosta, vaan enintään yritysvakoilun *yrityksestä*.

Yritysvakoilun tunnusmerkistön täyttymiselle ei toisaalta voida kuitenkaan asettaa vaatimusta, jonka mukaan tekijän pitäisi sanan subjektiivisessa merkityksessä kyetä ymmärtämään tai tulla tuntemaan hankkimansa yrityssalaisuus. Jos tekijä anastaa sellaisen yrityssalaisuuden sisältävän asiakirjan, jonka sisältöä hän ei kykene ymmärtämään, tämä ei merkitse sitä, etteikö hän olisi hankkinut itselleen ”tietoa” yrityssalaisuudesta. Tunnusmerkin ”hankkii tiedon” osalta on riittävää, että tekijä onnistuu saamaan yrityssalaisuuden tai sitä koskevan tallenteen haltuunsa tai vallintaansa.⁹²

RL 30:4:n 1 momentin tekotapaluettelossa on 1 kohdassa mainittu ”tunkeutuminen ulkopuolisilta suljettuun paikkaan tai ulkopuolisilta suojattuun tietojärjestelmään”. Fyysisessä merkityksessään tekotapa täyttyy luvattomalla menemisellä lukittuun tai muulla tavoin ulkopuolisilta suljettuun paikkaan. Pääsyn hankkiminen voi tapahtua yhtä hyvin murtautumalla kuin esimerkiksi toista henkilöä erehdyttämällä. Säännöksessä tarkoitettuina ”paikkoina” voidaan pitää esimerkiksi työhuoneita, autoja, säilytyskaappeja ja asia-

⁹¹ RL 30:4:n 1 momentin 2 kohta kuuluu seuraavasti (kursivointi tässä): ”... hankkimalla haltuunsa tai jäljentämällä asiakirjan tai muun tallenteen taikka muulla *siihen* rinnastettavalla tavalla...” HE:ssä 66/1988 vp kohta oli muodossa: ”... jäljentämällä asiakirjan tai muulla siihen rinnastettavalla tavalla...” Lopullinen teksti on peräisin eduskunnan lakivaliokunnan mietinnöstä (LaVM 6/1990 vp, s. 24). Sanan ”siihen” viittaussuhde on tekstin muuttamisen jälkeen jäänyt kielellisesti epäselväksi. Lainsäätäjän tarkoitusta vastannee parhaiten tulkinta, jonka mukaan sanan ”siihen” tilalle luetaan sana ”näihin”.

⁹² Tekstissä mainittu tulkinta on aikaisemmin esitetty (sittemmin säädettyä) SopMenL:a koskevassa komiteamietinnössä KM 1967 A 9 s. 22. Tulkinnan on katsottava pätevän myös RL 30:4:n kohdalla.

kirjasalkkuja. Paikka katsotaan ”ulkopuolisilta suljetuksi”, jos ulkopuolisen pääsyyllä on asetettu jokin tosiasiallinen fyysinen tai tekninen este.⁹³

Tunkeutumista koskeva tekotapa voi täyttyä myös luvattomalla kirjautumisella ulkopuolisilta teknisin keinoin suojattuun tietojärjestelmään. RL 30:4:ssä tarkoitetaan tietojärjestelmällä erilaisia tietojenkäsittelylaitteita ja niiden välisiä tiedonsiirtoyhteyksiä. Kuten fyysisen paikan, myös tietojärjestelmän tulee olla ulkopuolisilta suojattu, jotta siihen tunkeutuminen voisi täyttää RL 30:4:n mukaisen yritysvakoilun edellytykset. Säännöksessä tarkoitettu tunkeutuminen edellyttää jonkin teknisen turvajärjestelyn murtamista tai käyttäjäkontrollin läpäisemistä muulla tavoin ilman laillista oikeutta.⁹⁴

RL 30:4:n 1 momentin 2 kohdassa on mainittu ”asiakirjan tai muun tallenteen haltuun hankkiminen tai jäljentäminen tai muu siihen rinnastettava tapa”. Säännöstä koskevassa hallituksen esityksessä on tästä tekotapakokonaisuudesta käsitelty vain asiakirjan jäljentämistä ja muuta siihen rinnastettavaa tapaa. Asiakirjan tai muun tallenteen haltuun hankkimista koskevan tekotavan tarkempi sisältö on arvioitavissa erityisesti eduskunnan lakivaliokunnan mietinnössä esitetyn pohjalta, sillä tämä tekotapa lisättiin RL 30:4:n luetteloon vasta eduskuntakäsittelyssä.⁹⁵

Asiakirjan jäljentäminen tarkoittaa hallituksen esityksen mukaan asiakirjan valo- ja telekopiointia, valokuvaamista, monistamista, painamista ja muita teknisiä menetelmiä. Myös käsin jäljentäminen voi tulla kysymykseen. ”Muu siihen rinnastettava tapa” on hallituksen esityksen mukaan esimerkiksi ääni-, kuva- ja atk-tallenteiden kopiointi tai tulostaminen tai jonkin esineen muodon tai ominaisuuksien tallentaminen piirtämällä siitä kuva.⁹⁶

Hallituksen esityksessä oli lähdetty siitä, että jos yrityssalaisuuden hankkimisessa käytettävä tekotapa täyttää jonkin anastusrikoksen tai luvattoman käytön tunnusmerkit, menettely tulisi kokonaisuudessaan arvostella RL 28 luvun säännösten nojalla.⁹⁷ Lakivaliokunta kuitenkin torjui tämän ajatuksen ja totesi, että yrityssalaisuuden ”kaikki hankkimistavat” olisi arvosteltava

⁹³ HE 66/1988 vp, s. 83. – Oikeuskäytännöstä ks. edellä viitattu Helsingin HO:n tuomio 13.1.1998, dnro R 97/167.

⁹⁴ HE 66/1988 vp, s. 83. Ks. myös Pihlajamäki 2004, s. 124.

⁹⁵ Ks. LaVM 6/1990 vp, s. 11 ja 24.

⁹⁶ HE 66/1988 vp, s. 83–84.

⁹⁷ HE 66/1988 vp, s. 84–85. – Ks. myös se, mitä HE:ssä on RL 30:5:n yksityiskohtaisten perustelujen yhteydessä lausuttu samasta asiasta (s. 86).

yritysvakoilussäännöksen nojalla.⁹⁸ On johdonmukaista tulkita, että asiakirjan tai muun tallenteen haltuun hankkimisella näin ollen tarkoitetaan erityisesti varkautta ja kavallusta ja mahdollisesti myös luvaton käyttöä.⁹⁹

RL 30:4:n 1 momentin 2 kohdan tekotapakokonaisuudessa oleva maininta ”muusta siihen rinnastettavasta tavasta” merkitsee käytännössä erityisesti sitä, että RL 30:4:ää voidaan soveltaa myös sellaiseen jäljentämiseen, haltuun hankkimiseen yms., joka kohdistuu vain sähköisesti tallennettuihin tiedostoihin (dataan) ja jossa ei tapahdu minkäänlaista fyysisessä muodossa olevan esineen siirtymistä. RL 30:4:n 1 momentin 2 kohdan mukainen tekotapakokonaisuus ei ole siten sidoksissa mihinkään tiettyyn tekniseen ympäristöön.¹⁰⁰

RL 30:4:n 1 momentin 3 kohdassa on mainittu ”teknisen erikoislaitteen käyttäminen”. Tällaisia laitteita voivat olla esimerkiksi radiolähettimet, erilaiset salakuuntelulaitteet sekä äänen ja kuvan tallennuslaitteet. Myös kiikarit ja kaukoputket voivat tulla kysymykseen. Teknisestä erikoislaitteesta on säännöksen tarkoittamassa merkityksessä kysymys aina silloin, kun laitteen avulla on mahdollista hankkia ihmisen normaalin aistimiskyvyn ulottumattomissa olevaa tietoa.¹⁰¹

5.4 Teon tarkoitusta koskeva edellytys

RL 30:4:n soveltaminen edellyttää, että tekijällä on yrityssalaisuutta koskevaa tietoa hankkiessaan tarkoitus oikeudettomasti käyttää tietoa tai oikeudettomasti ilmaista se. Tunnusmerkki pitää sisällään erityisesti kaksi seikkaa: (1) Tekijällä täytyy olla *tarkoitus* joko *käyttää* tietoa tai *ilmaista* se. (2) Suunnitellun ilmaisemisen tai käyttämisen on oltava *oikeudetonta*. Seuraavassa käsitellään pelkästään tunnusmerkin ensiksi mainittua osaa.¹⁰² Jälkimmäistä edellytystä arvioidaan jäljempänä kohdassa 6.5 esitettävän yhteydessä.

⁹⁸ LaVM 6/1990 vp, s. 11.

⁹⁹ Edellä kohdassa 3.1 esitellyssä Vaasan HO:n tuomiossa (dnro R 98/400) on lähdetty siitä, että myös yrityssalaisuutta koskevan tallenteen pyytäminen ja vastaanottaminen voitaisiin katsoa yrityssalaisuutta koskevan tiedon hankkimiseksi ”hankkimalla haltuun asiakirja tai muu tallenne”. Kuten kohdassa 3.1 todetusta lähemmin ilmenee, tällainen tulkinta on mielestäni systemaattisesti ongelmallinen ja myös lainsäätäjän tarkoitusta vastaamaton.

¹⁰⁰ Ks. yksityiskohtaisemmin Nyblin 2001a, s. 87–88.

¹⁰¹ HE 66/1988 vp, s. 84.

¹⁰² Itse ”käyttämisen” ja ”ilmaisemisen” osalta ks. kuitenkin jäljempänä kohta 6.3.

On aiheellista korostaa erikseen, että RL 30:4:n sanamuoto ("... hankkii tiedon... tarkoituksin oikeudettomasti ilmaista... tai oikeudettomasti käyttää...") pitää sisällään edellytyksen, jonka mukaan tekijällä on oltava oikeudettoman käyttämisen tai ilmaisemisen tarkoitus nimenomaan silloin, kun hän hankkii tiedon. Säännöstä ei siten ole mahdollista soveltaa tapauksiin, joissa tekijä vasta myöhemmin ryhtyy harkitsemaan, olisiko hänen oikeudettomasti hankkimansa tieto ehkä jollakin tapaa hyödynnettävissä.

Hallituksen esityksessä 66/1988 vp on kuitenkin omaksuttu toisenlainen ajatuskulku.¹⁰³ Siinä on yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskevan RL 30:6:n soveltamiseen liittyvänä kysymyksenä viitattu tapauksiin, joissa henkilö "huomattavasti myöhemmin, ehkä vasta esirikoksen syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen, tekee päätöksen käyttää yritysvalvonnalla (...) saamaansa yrityssalaisuutta". Ajatuskulku näyttäisi olevan ristiriidassa RL 30:4:n sanamuodon kanssa.¹⁰⁴

Käytännön lähtökohta on, että yrityssalaisuuteen kohdistunut loukkaus tulee asianomistajan tietoon yleensä vasta siinä vaiheessa, kun tekijä on jo ryhtynyt käyttämään tai ilmaisemaan oikeudettomasti hankkimaansa tietoa. Tällaisissa tapauksissa ei yleensä ilmene erityisempiä näyttöongelmia sen suhteen, oliko tekijällä yrityssalaisuuden käyttämisen tai ilmaisemisen tarkoitus jo tietoa hankkiessaan. Myöhemmin tapahtuneet tosiseikat voidaan pääsääntöisesti katsoa näytöksi siitä, mistä syystä tekijä hankki itselleen yrityssalaisuutta koskevia tietoja.

Asetelma on toisenlainen niissä tapauksissa, joissa yrityssalaisuuden hankkiminen havaitaan jo aikaisemmin. Tekijä ei ole välttämättä vielä edes ehtinyt ryhtyä käyttämään tietoa tai välittämään sitä eteenpäin. Yrityssalaisuuden hankkimisen tarkoitus joudutaan siten arvioimaan muunlaisten seikkojen perusteella. Keskeisimpiä asian arviointiin vaikuttavia seikkoja lienevät yleensä kysymykset siitä, kuka tiedon hankkija on ja millaisessa asemassa tai tehtävässä hän toimii sekä millaisella teolla ja millaisissa olosuhteissa hän on hankkinut tiedon.¹⁰⁵

¹⁰³ HE 66/1988 vp, s. 87.

¹⁰⁴ Ks. yksityiskohtaisemmin Nyblin 2003, s. 240.

¹⁰⁵ Oikeuskäytännöstä ks. Helsingin HO:n tuomio 13.1.1998, dnro R 97/167 ja Vaasan HO:n tuomio 25.5.2004, dnro R 03/1074.

6 YRITYSSALAISUUDEN RIKKOMINEN

6.1 Yleisiä näkökohtia

RL 30:5 sisältää neljä keskeistä tunnusmerkkiä, joiden kaikkien on täyttyttävä, jotta kysymys voisi olla säännöksessä tarkoitettu yrityssalaisuuden rikkomisesta. Tunnusmerkit ovat seuraavat¹⁰⁶:

- 1) Tekijä *ilmaisee* toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden tai *käyttää* sitä.
- 2) Tiedon ilmaiseminen tai käyttäminen on *oikeudetonta*.
- 3) Tekijällä on *tarkoitus hankkia* itselleen tai toiselle *taloudellista hyötyä* tai *tarkoitus vahingoittaa* toista.
- 4) Tekijä on (aikaisemmin) saanut tiedon yrityssalaisuudesta sellaisessa *asemassa tai tehtävässä* (tai sellaisissa olosuhteissa), joka on mainittuna säännöksen 1 momentin 4-kohtaisessa luettelossa.

Yksittäisten tunnusmerkkien osalta on aiheellista viitata myös RL 30:5:n 2 momentin aikarajaukseen, jonka mukaan rangaistusuhka poistuu *toisen palveluksessa olevien* osalta sen jälkeen, kun on kulunut kaksi vuotta palvelusajan päättymisestä. Muiden tekijäryhmien (säännöksen 1 momentin 2–4 kohdat) osalta ei RL 30:5:ssä ole mitään erityistä aikarajausta. Näiden tekijäryhmien osalta rangaistusuhka poistuu käytännössä vasta silloin, kun kysymyksessä olevalla yrityssalaisuudella ei ole enää taloudellista merkitystä sen paremmin yrityssalaisuuden haltijalle kuin muillekaan.

RL 30:5 *ei* koske yrityssalaisuuden *hankkimisena* pidettäviä tekoja. Säännöksen soveltamisen peruslähtökohta on, että tekijä on alun perin saanut tiedon yrityssalaisuudesta *muuten kuin oikeudettomasti*. Hallituksen esityksessä tämä on ilmaistu toteamalla, että tekijä on saanut yrityssalaisuuden tietoonsa ”luottamuksellisesti” tai yrityssalaisuuden haltijan ”suostumuksella”.¹⁰⁷ Käytännössä kysymys on siitä, että saadessaan yrityssalaisuuden tietoonsa tekijä on ollut sellaisessa (RL 30:5:n 1 momentin luettelossa mainitussa) asemassa tai tehtävässä, jossa edellytetään luottamuksellisuutta toiselle kuuluvien yrityssalaisuuksien suhteen.

¹⁰⁶ Huomaa erikseen myös itse *yrityssalaisuutta* koskeva tunnusmerkki, jota on käsitelty yksityiskohtaisesti edellä jaksossa 2.

¹⁰⁷ HE 66/1988 vp, s. 76 ja 85. – Ks. lisäksi oikeuskirjallisuudessa käyty keskustelu tapauksista, joissa työntekijä on oikeudettomasti hyödyntänyt sellaista työnantajalleen kuuluvaa yrityssalaisuutta, jonka hän on hankkinut oikeudettomasti mutta kuitenkin yritysvakoiluun syyllistymättä: Nyblin 2001a, s. 80–81; vrt. Viljanen 2001, s. 427.

RL 30:12:n mukaisesti yrityssalaisuuden rikkominen on *asianomistajarikos*. Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä yrityssalaisuuden rikkomisesta, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Toisin kuin muiden yrityssalaisuusrikosten kohdalla, yrityssalaisuuden rikkomiseen *ei* sovelleta oikeushenkilön rangaistusvastuuta koskevia säännöksiä. Erikseen mainittakoon, että RL 30:5:n 3 momentin mukaisesti myös yrityssalaisuuden rikkomisen *yritys* on rangaistava.¹⁰⁸

6.2 Tekijäpiirit

RL 30:5:n 1 momentti sisältää 4-kohtaisen luettelon niistä asemista tai tehtävistä (tai olosuhteista), joiden perusteella tai joiden kestäessä tieto yrityssalaisuudesta on tullut saada, jotta sen ilmaiseminen tai käyttäminen voisi olla yrityssalaisuuden rikkomisena rangaistavaa. Nämä asemat ja tehtävät (tai olosuhteet) ovat seuraavat:

- 1) Oleminen toisen palveluksessa
- 2) Toimiminen yhteisön tai säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenenä, toimitusjohtajana, tilintarkastajana tai selvitysmiehenä taikka näihin rinnastettavassa tehtävässä
- 3) Tehtävän suorittaminen toisen puolesta tai oleminen muuten luottamuksellisessa liikesuhteessa
- 4) Yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä

Luettelon 1–3 kohdassa on yksilöity ne asemat tai tehtävät, joissa olevat (tai olleet) kuuluvat RL 30:5:n soveltamisalaan. Luettelon 4 kohta¹⁰⁹ on kirjoitettu eri tavalla. Siinä ei ole yksilöity nimenomaisia asemia tai tehtäviä, vaan on vain yleisesti viitattu yrityksen saneerausmenettelyn ”yhteydessä” tietoon saatuihin yrityssalaisuuksiin. Luettelon 4 kohdan mukainen tekijäryhmä määräytyy käytännössä YrSanL:n säännösten perusteella.

Luettelon 1 kohdassa mainittuihin ”toisen palveluksessa oleviin” kuuluvat erityisesti ne, jotka ovat TSL 1:1:n tarkoittamassa työsopimussuhteessa

¹⁰⁸ Yrityssalaisuuden rikkomisen yrityksestä on tullut rangaistava vasta lainmuutoksella 61/2003. Perusteluista ks. HE 53/2002 vp, s. 17 ja 32. Ks. myös Nyblin 2003, s. 252, viite 79.

¹⁰⁹ Mainittu kohta on lisätty RL 30:5:een erikseen lainmuutoksella 54/1993.

yrityssalaisuuden haltijaan tai sellaiseen toiseen elinkeinonharjoittajaan, jonka tietoon yrityssalaisuus on uskottu. Työsopimussuhteen tunnusmerkkien täyttyminen ei kuitenkaan ole välttämätöntä, sillä ryhmään voi kuulua myös muita henkilöitä. Soveltamisala ei ole toisaalta kuitenkaan niin laaja, että sen sisällä voisivat olla myös esimerkiksi toimitusjohtajat ja itsenäiset toimemksiannon saajat – heitä varten on RL 30:5:n luettelossa omat kohtansa.

Luettelon 2 kohdassa on mainittu ”yhteisön tai säätiön hallintoneuvoston tai hallituksen jäsenet, toimitusjohtajat, tilintarkastajat ja selvitysmiehet sekä näihin rinnastettavassa tehtävässä” toimivat. Sana ”yhteisö” viittaa tässä paitsi osakeyhtiöihin, avoimiin yhtiöihin ja kommandiittiyhtiöihin myös muihin elinkeinotoimintaa harjoittaviin yhteisöihin, esimerkiksi osuuskuntiin. Luettelossa nimenomaisesti yksilöityjen henkilöryhmien ohella mainittuna ”näihin rinnastettavassa tehtävässä” toimivana voidaan pitää esimerkiksi velalisyrittäjien liiketoimintaa jatkavan konkurssipesän pesänhoitajaa.

Luettelon 3 kohdassa mainituista ”tehtävää toisen puolesta suorittavista tai muuten luottamuksellisessa liikesuhteessa” olevista on hallituksen esityksessä todettu, ettei heidän kohdallaan ole kysymys ”yrityksen omasta väestä”, vaan kokonaan ulkopuolisista, joille on jouduttu liiketoiminnan puitteissa paljastamaan yrityssalaisuuksia. Ulkopuolisia tehtävän suorittajia voivat olla esimerkiksi suunnitteluyritykset, mainostoimistot, konsultit, arkitehdit, insinöörit ja lakimiehet. Voidakseen suorittaa tehtävänsä nämä tyypillisesti tarvitsevat tietoonsa myös yrityssalaisuuksina pidettäviä tietoja.¹¹⁰

Hallituksen esityksessä on viitattu erikseen siihen, että yritystoiminnassa on muutakin kuin nimenomaiseen sopimukseen perustuvaa tai sellaiseen johtavaa yhteistyötä yrittäjän ja ulkopuolisen välillä. Tällaista asetelmaa on hallituksen esityksessä kuvattu ilmaisulla ”luottamuksellinen liikesuhde”. Kysymys voi olla esimerkiksi kahden yrityksen välisistä sopimusneuvotteluista tai muusta luottamuksellisesta neuvonpidosta, jonka yhteydessä muuten suojattuja yrityssalaisuuksia puolin ja toisin paljastetaan. Vaikka neuvottelut eivät johtaisikaan sopimukseen, liikesuhteen luottamuksellisuus edellyttää, ettei toiselle kuuluvaa yrityssalaisuutta oikeudettomasti ilmaista tai käytetä hyväksi.¹¹¹

Vapaavuori on kiinnittänyt huomiota hallituksen esityksen perustelujen jättämään tietynlaiseen aukollisuuteen RL 30:5:n 3 kohdan soveltamisalan

¹¹⁰ HE 66/1988 vp, s. 86.

¹¹¹ HE 66/1988 vp, s. 86. – ”Luottamuksellisen liikesuhteen” tunnusmerkeistä HE:ssä esitetyn pohjalta ks. yksityiskohtaisemmin Rautio 2002, s. 1047.

ulottuvuudessa. Ilmaisu ”tehtävän suorittaminen toisen puolesta” ei näyttäisi voivan pitää sisällään muita sopimussuhteita kuin toimeksiantosuhteet. Ilmaisu ”muu luottamuksellinen liikesuhde” sen sijaan tekisi ainakin sanamuotonsa puolesta mahdolliseksi katsoa RL 30:5:n 3 kohdan soveltamisalaan kuuluviksi myös muut sopimussuhteet kuin toimeksiantosuhteet.¹¹² Vapaavuoren esittämä tulkinta on laajempi kuin puhtaasti hallituksen esityksen perusteluista on johdettavissa. Tästä huolimatta tulkinta on mielestäni perusteltu.

RL 30:5:n 1 momentin 3 kohdan mukaisissa tapauksissa (kuten myös 2 ja 4 kohdan mukaisissa tapauksissa) yrityssalaisuudet saavat rikosoikeudellista suojaa niin kauan kuin niillä on taloudellista merkitystä. Siltä osin kuin on kysymys hallituksen esityksessä mainittujen itsenäisinä elinkeinonharjoittajina toimivien konsulttien, arkkitehtien, insinöörien ja lakimiesten yms. tietoon uskotuista yrityssalaisuuksista, asetelma on selväpiirteinen: yrityssalaisuutta koskevan tiedon vastaanottanut henkilö ei saa oikeudettomasti ilmaista eikä käyttää tietoa liikesuhteen kestäessä eikä myöskään sen jälkeen.

Tilanne on erilainen niissä tapauksissa, joissa on kysymys *yritysten ja muiden yhteisöjen* tietoon uskotuista salaisuuksista. Yritysten ja yhteisöjen palveluksessa olevat eivät kuulu RL 30:5:n 1 momentin 3 kohdan vaan 1 kohdan soveltamisalaan. Tähän liittyviä oikeudellisia näkökohtia voidaan havainnollistaa esimerkiksi: Alihankkijan palveluksessa oleva työntekijä saa tiedon toiselle elinkeinonharjoittajalle kuuluvasta yrityssalaisuudesta, eroaa työnantajansa palveluksesta ja ryhtyy myöhemmin – kun on kulunut kaksi vuotta työsopimussuhteen päättymisestä – RL 30:5:ssä tarkoitettuun tekoon. Menettely ei ole RL 30:5:n 2 momentissa olevan aikarajauksen takia rangaistava – edes siinä tapauksessa, että yhteistoimintasuhde yritysten välillä olisi edelleen voimassa.

RL 30:5:n luettelon 4 kohdan maininnassa ”yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä” tietoon saaduista yrityssalaisuuksista ei ole tarkemmin yksilöity niitä henkilöitä, jotka käytännössä voisivat olla säännöksen tarkoittamassa luottamusasemassa. On kuitenkin selvää, etteivät esimerkiksi saneerausmenettelyn kohteena olevan yrityksen työntekijät ole RL 30:5:n luettelon 4 kohdassa tarkoitettuja henkilöitä. Heihin sovelletaan saneerausmenettelyn kestäessäkin luettelon 1 kohtaa. Luettelon 4 kohdan mukainen tekijäpiiri määräytyy käytännössä YrSanL:n säännösten perusteella.

YrSanL:n säännösten mukaan *selvittäjällä* on tehtäviensä suorittamiseksi oikeus tutkia velallisen kirjanpitoa, yrityksen kirjeenvaihtoa ja muita liike-

¹¹² Ks. Vapaavuori 2005, s. 98–99.

asiakirjoja ja -tiedostoja. Selvittäjällä on myös oikeus saada tehtävänsä var-ten tietoja velallisen pankkitileistä, maksuliikenteestä, rahoitusta koskevista sopimuksista ja sitoumuksista, velallisen varallisuudesta, verotuksesta ja muista velallisen taloudellista asemaa tai velallisen harjoittamaa toimintaa koskevista seikoista. *Velkojatoimikunnalla ja sen jäsenillä* on tehtäviensä hoitamiseksi oikeus saada tarpeellisessa laajuudessa selvittäjältä tietoja edellä tarkoitetuista seikoista.

YrSanL 14 §:n mukaan selvittäjä, velkojatoimikunnan jäsen tai velkoja, näiden palveluksessa oleva taikka näiden käyttämä avustaja tai asiantuntija ei saa luvatta ilmaista eikä käyttää yksityiseksi hyödykseen sellaisia velallisen taloudellista asemaa, liikesuhteita taikka yrityssalaisuutta koskevia seikkoja, jotka hän on menettelyn yhteydessä saanut tietoonsa. Rangaistus YrSanL 14 §:n vastaisesta menettelystä määräytyy RL:n säännösten nojalla. RL 30:5:n luettelossa olevaa mainintaa ”yrityksen saneerausmenettelyn yhteydessä” tietoon saaduista yrityssalaisuuksista on siis tulkittava tässä viitattujen YrSanL:n säännösten yhteydessä.

6.3 Tiedon ilmaiseminen ja käyttäminen

RL 30:5:ssä on säädetty rangaistavaksi yrityssalaisuutta koskevan tiedon oikeudeton *ilmaiseminen* ja *käyttäminen*. Jos yrityssalaisuutta loukataan jollakin muulla tavalla, kysymys ei ole yrityssalaisuuden rikkomisena rangaistavasta menettelystä. Esimerkiksi yrityssalaisuutta koskevan tiedon *hankkiminen* ja *vastaanottaminen* eivät voi milloinkaan olla RL 30:5:n nojalla rangaistavia. Sama koskee tapauksia, joissa henkilö *siirtää* yrityssalaisuuksia sisältäviä tallenteita *itselleen* paikasta toiseen, esimerkiksi työpaikalta omalle asunnolle.

Hallituksen esityksessä 66/1988 vp on RL 30:6:n perustelujen yhteydessä arvioitu *jälkiteon* rangaistavuutta koskevia kysymyksiä seuraavasti (kursivointi tässä): ”Mikäli yrityssalaisuuden käyttäminen perustuisi tekijän huomattavasti myöhemmin, ehkä vasta esirikoksen syyteoikeuden vanhentumisen jälkeen, tekemään päätökseen käyttää (...) *yrityssalaisuuden rikkomisella* (...) *saamaansa yrityssalaisuutta*, tällaista väärinkäyttöä tuskin voitaisiin pitää *yrityssalaisuuden hankkimiseksi tehdyn rikoksen* rankaisemattomana jälkitekona.”¹¹³ Lausumaa ei voida pitää oikeaan osuneena. Sellainen tapaus,

¹¹³ HE 66/1988 vp, s. 87.

että henkilö syyllistymällä yrityssalaisuuden rikkomiseen hankkisi itselleen yrityssalaisuuden tietoonsa (tai haltuunsa), on jo lähtökohtaisesti täysin mahdoton.

Yrityssalaisuuden *ilmaiseminen* voi käytännössä tapahtua erityisesti kahdella tavalla: henkilö joko itse kertoo yrityssalaisuudesta toiselle tai hän luovuttaa tai muuten antaa toiselle nähtäväksi (tai kuunneltavaksi) yrityssalaisuuden sisältävän tallenteen.¹¹⁴ Molemmat ilmaisemisen tavat voivat luonnollisesti toteutua myös toistensa yhteydessä. Yrityssalaisuudesta kertominen voi sekin tapahtua kirjallisesti: tekijä ilmaisee yrityssalaisuuden itse laatimallaan kirjallisella viestillä.¹¹⁵

RL 30:5:n mukainen ilmaiseminen on käytännössä synonyymi sanalle ”paljastaa”, jota myös käytetään joidenkin tietorikosten tunnusmerkistöissä.¹¹⁶ Sana ”paljastaa” itse asiassa kuvaa rangaistavaksi säädettyä tekoa josain määrin havainnollisemmin: salassa pidettävä tieto on ilmaistu, kun se on *paljastunut* toiselle – siis kun toinen on saanut siitä tiedon. Salaisuuden paljastumisen (= ”ilmaisemisen”) osalta on riittävää, että toinen on tavalla tai toisella saanut haltuunsa tai vallintaansa salaisuuden tai siitä kertovan tallenteen.¹¹⁷

Joissakin tapauksissa on yrityssalaisuuden rikkomisen tunnusmerkistön täyttymistä arvioitaessa pohdittu sitä, voisiko yrityssalaisuuden ilmaisemisesta olla kysymys jo siinä, jos työntekijä ottaa mukaansa aikaisemman työnantajansa yrityssalaisuuksia sisältäviä tallenteita ja vie ne itse perustamansa kilpailevan yrityksen toimitiloihin. Tällainen menettely voi käytännössä tapahtua joko fyysisiä asiakirjoja uuden yrityksen toimitiloihin viemällä tai sähköisiä tiedostoja tällaisen yrityksen tietojärjestelmiin tallentamalla. Asetelma on herättänyt kysymyksen, onko aikaisemman työnantajan yrityssalaisuus tullut jo yksinomaan edellä kuvattujen toimenpiteiden perusteella *ilmaistuksi toiselle*, siis työntekijän perustamalle uudelle yritykselle.

Kysymykseen on käsitykseni mukaan vastattava kielteisesti. Jos työntekijä ei ole luovuttanut tallenteita tai paljastanut niissä olevia tietoja kenellekään toiselle *luonnolliselle henkilölle*, yrityssalaisuus ei ole lain tarkoittamassa merkityksessä tullut mielestäni vielä ilmaistuksi. Mahdollisen muun

¹¹⁴ Oikeuskäytännöstä ks. Kouvolan HO:n tuomio 30.9.2004, dnro R 03/1364.

¹¹⁵ Salassa pidettävän tiedon ilmaisemisesta vastaavasti (RL 40:5:n mukaisen virkasalaisuuden rikkomisen osalta, L 792/1989) ks. Viljanen 1990, s. 247.

¹¹⁶ Ks. esim. salassapitorikosta koskeva RL 38:1 ja virkasalaisuuden rikkomista ja tuottamuksellista virkasalaisuuden rikkomista koskeva RL 40:5.

¹¹⁷ Ks. vastaavasti (RL 40:5:n mukaisen virkasalaisuuden rikkomisen osalta, L 792/1989) Viljanen 1990, s. 247–248. Ks. myös Castrén 1973, s. 55–56.

menettelyn tai epäillyn muun rikoksen osalta yrityssalaisuustallenteiden vie-
minen uuden yrityksen toimitiloihin tai niiden tallentaminen uuden yrityksen
tietojärjestelmiin toimii kuitenkin yleensä näyttönä *tarkoituksesta* ryhtyä käyt-
tämään tai ilmaisemaan tallenteista ilmenevää tietoa jonkun muun kuin ai-
kaisemman työnantajan lukuun.¹¹⁸

RL 30:5:n esitöissä ei ole juurikaan valaistu sitä, mitä yrityssalaisuuden oi-
keudeton *käyttäminen* käytännössä tarkoittaa. Hallituksen esityksen ainoas-
sa perustelulausumassa on viitattu ”yrityssalaisuuden hyödyntämiseen omiin
tarkoituksiin”.¹¹⁹ On tärkeää, että yrityssalaisuuden käyttämistä koskevan
tunnusmerkin arvioinnissa pidetään erillään itse yrityssalaisuus ja se asiakir-
ja tai muu tallenne, jolle yrityssalaisuus mahdollisesti on tallennettuna. Esi-
merkiksi yksinomaan yrityssalaisuuden sisältävän *asiakirjan tutkimista* ei
vielä voida pitää yrityssalaisuuden käyttämisenä.

Vapaavuori on kiinnittänyt huomiota siihen, että useissa käytännön tapauk-
sissa saattaa olla varsin vaikeaa esittää konkreettista näyttöä yrityssalaisuu-
den käyttämisestä. Vapaavuori pitäisikin perusteltuna, että ainakin joissakin
tapauksissa syyksi lukemiseen voisi riittää myös välillisempi näyttö.¹²⁰

Vaasan HO:n tuomiossa 14.11.1996, dnro R 96/109 oli arvioitavana muun
ohella yrityssalaisuuden käyttämisestä edellytettävä näyttö. HO viittasi sii-
hen, että syytetty oli erotessaan asianomistajayhtiön hallituksen puheenjoh-
tajan ja toimitusjohtajan tehtävistä kopioinut itselleen yhtiön toiminnan kan-
nalta keskeiset, laajat tiedostot. HO katsoi kopioimisen tapahtuneen *tietojen
käyttämisen tarkoituksessa*. Tietojen varsinaisesta käyttämisestä riitti näy-
töksi se, että syytetty oli *kerran tallentanut yhden* kopioimistaan *tiedostoista*
uudelleen. HO katsoi yrityssalaisuuksien käyttämisen alkaneen silloin, kun
syytetty oli perustanut oman yrityksensä, ja jatkuneen aina siihen saakka,
kun poliisi oli takavarikoinut yrityssalaisuuksia sisältävät levykkeet hänen
hallustaan.

HO:n ratkaisua on syytä arvostella. Yrityssalaisuuksien käyttämisestä pi-
täisi edellyttää muutakin näyttöä kuin pelkästään yksittäisen tiedoston muut-
tunut tallennuspäivämäärä. Perustelujen – ja näin ollen myös syyksi lukemi-

¹¹⁸ Tekstissä kuvattu kysymyksenasettelu on ollut esillä myös oikeuskäytännössä; ks. Hel-
singin HO:n tuomio 23.9.1999, dnro R 98/138. – Kiinnitän erikseen huomiota tapauksiin,
joissa työntekijän uudessa yrityksessä työskentelee myös muita henkilöitä. Arvioitaessa,
onko yrityssalaisuus tullut tällaisissa tapauksissa ilmaistuksi toiselle henkilölle esimerkiksi
yrityksen tietojärjestelmiin tallentamisen välityksin, on annettava merkitystä sille, onko muu
henkilö käytännössä tullut tuntemaan tiedon tai onko hän ainakin ollut tietoinen mahdolli-
suudesta selvittää tiedot tietojärjestelmistä.

¹¹⁹ HE 66/1988 vp, s. 84–85.

¹²⁰ Vapaavuori 2005, s. 101–102.

sen – ongelmallisuutta korostaa se, että samassa tuomiossa suhtauduttiin varsin vähäisin vaatimuksin myös yrityssalaisuuden tunnusmerkkien täyttymiseen (ks. tästä edellä kohta 2.8).¹²¹

Teknisluonteisten yrityssalaisuuksien käyttäminen ilmenee yleensä siten, että yrityssalaisuutta hyödynnetään jonkin tuotteen suunnittelussa, rakentamisessa tai muussa senkaltaisessa toiminnassa. Tiedon käyttäminen saatetaan havaita esimerkiksi siitä, että tekijä (tai se yritys jonka palveluksessa hän on) on saatanut markkinoille samanlaisen tuotteen kuin yrityssalaisuuden laillinen haltija on alun perin suunnitellut tai valmistanut. Tällaisissa tapauksissa yrityssalaisuutta on siis käytetty, jotta kyettäisiin valmistamaan tietynlainen tuote.¹²²

Taloudellislouenteisten, strategisten yms. yrityssalaisuuksien käyttäminen ilmenee usein toisella tavalla. Jos henkilö esimerkiksi tuntee toisen yrityksen valmistamien tuotteiden kustannusrakenteen, hän saattaa antaa tämän tiedon vaikuttaa ohjaavasti omien tuotteidensa hinnoitteluun: oma hinnoittelu laaditaan kilpailukykyiseksi siihen nähden, mikä ylipäänsä ehkä on taloudellisesti mahdollista toiselle yritykselle. Yrityssalaisuuden käyttäminen ilmenee siinä, että omat ratkaisut saavat sellaisen sisällön, jota ne eivät olisi saaneet ilman yrityssalaisuudesta olevaa tietoa.¹²³

6.4 Teon tarkoitusta koskeva edellytys

RL 30:5:n soveltaminen edellyttää, että tekijällä on yrityssalaisuuden ilmaisessaan tai sitä käyttäessään tarkoitus hankkia itselle tai toiselle taloudellista hyötyä tai tarkoitus vahingoittaa toista. Hyödyn tavoittelu itselle liittyy yleensä pyrkimykseen edistää omaa liiketoimintaa tai siihen, että tekijälle on luvattu taloudellinen vastine yrityssalaisuuden loukkaamisesta. Hyödyn tavoittelu toiselle kohdistuu yleensä sellaiseen toiseen elinkeinonharjoittajaan, jonka palvelukseen tekijä ehkä on siirtymässä tai jonka lukuun tai pyynnös-

¹²¹ Esimerkkeinä yrityssalaisuuden käyttämisestä koskevan tunnusmerkin mielestäni asianmukaisesta arvioinnista ks. Kouvolan HO:n tuomio 5.6.1997, dnro R 96/139 sekä Helsingin HO:n tuomiot 20.5.1997, dnro R 96/1406; 13.1.1998, dnro R 97/167 ja 21.7.2003, dnro R 00/2646.

¹²² Oikeuskäytännöstä ks. yritysvakoilua ja yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskenut Helsingin HO:n tuomio 13.1.1998, dnro R 97/167.

¹²³ Mainituntyyppisestä yrityssalaisuudesta ja sen käyttämisestä ks. Kouvolan HO:n tuomio 5.6.1997, dnro R 96/139.

tä hän muuten asiassa toimii. Vahingoittamistarkoitus puolestaan kohdistuu yleensä tekijän omaan työnantajaan, toimeksiantajaan tai muuhun tahoon, jolle kuuluvasta yrityssalaisuudesta on kysymys.

Yrityssalaisuuden ilmaisemisen tai käyttämisen tarkoitusta koskevaa tunnusmerkkiä arvioitaessa on huomattava, ettei edellytyksenä ole taloudellisen hyödyn tai vahingon reaalinen syntyminen – on riittävää, että tekijällä on tällainen tarkoitus. Tämä puolestaan on yleensä pääteltävissä teon olosuhteista, esimerkiksi siitä, että työntekijä ilmaisee työnantajansa yrityssalaisuuden kilpailevalle yritykselle tai yhteistoimintayrityksessä käytetään yrityssalaisuutta oman liiketoiminnan tarpeisiin. Hyötyamisen, hyödyttämisen tai vahingoittamisen tarkoitus ei sitä vastoin yleensä täyty tapauksissa, joissa tekijä ilmaisee yrityssalaisuuden vain, koska hän ei ”kykene” säilyttämään salaisuutta.¹²⁴

6.5 Teon oikeudettomuus

RL 30:5:n soveltaminen edellyttää, että yrityssalaisuuden ilmaiseminen tai käyttäminen on *oikeudetonta*. Taloudellisen hyödyn hankkiminen yrityssalaisuuden haltijan kustannuksella on useimmiten oikeudetonta. Oikeudettomuustunnusmerkki ei sen sijaan yleensä täyty niissä tapauksissa, joissa joku ilmoittaa viranomaisille tai kertoo julkisuudessa tietyn tuotteen valmistukseen tai käyttöön liittyvistä olennaisista terveysvaaroista. Oikeudetonta ei ole yleensä myöskään se, että joku käyttää yrityssalaisuutta tieteellisen perustutkimuksen tarpeisiin ilman, että tutkimus samalla tähtää taloudellisesti hyödynnettäviin sovelluksiin.¹²⁵

¹²⁴ Oikeuskäytännöstä ks. Vaasan HO:n tuomio 12.7.1999, dnro R 98/400, jossa katsottiin, ettei hyödyttämistunnusmerkki täyttynyt, koska yrityssalaisuuksien luovuttaja ei ollut tietoinen tietojen vastaanottajan perustamasta uudesta yrityksestä ja luovutettujen tietojen käytötarkoituksesta.

¹²⁵ HE 66/1988 vp, s. 84 ja 85. Ks. myös Rautio 2002, s. 1046. HE:n perustelut oikeudettomuustunnusmerkille ovat osittain päällekkäiset sen kanssa, mitä edellä kohdassa 6.4 on todettu taloudellisen hyödyn tavoittelua koskevasta tunnusmerkistä. Käytännössä oikeudettomuustunnusmerkki siis täyttyy melkein kaikissa sellaisissa tapauksissa, joissa tekijä tavoittelee jollekulle taloudellista hyötyä yrityssalaisuuden haltijan kustannuksella. Silloin kun on kysymys (pelkästä) vahingoittamistarkoituksesta, asetelma saattaa joissakin tapauksissa olla erilainen. – Oikeuskäytännöstä ks. erikseen Vaasan HO:n tuomio 12.7.1999, dnro R 98/400, jossa katsottiin, ettei tietojen ”erittäin vähäinen käyttäminen” tuotteiden huoltotoiminnassa ollut ”yrityssalaisuuden oikeudetonta käyttämistä”.

Teon pitämiselle oikeudettomana ei ole edellytyksenä, että se on kielletty myös muualla laissa tai että tekijä on erikseen sitoutunut salassapitoon. RL 30:5 on sovellettavissa esimerkiksi luottamuksellisessa liikesuhteessa tietoon saadun yrityssalaisuuden loukkaamiseen täysin riippumatta siitä, onko osapuolten kesken tehty erillistä salassapito- tai muutakaan sopimusta.

Siimeksen mukaan RL 30:5:n oikeudettomuustunnusmerkin sisällön tulisi määräytyä muun lainsäädännön tai sopimuksen perusteella.¹²⁶ Tämä kanta ei kuitenkaan saa tukea RL 30:5:n esitöistä. Hallituksen esityksessä on nimenomaisesti lähdetty siitä, että luottamuksellisessa liikesuhteessa tietoon saadun yrityssalaisuuden oikeudeton käyttäminen ja ilmaiseminen voidaan saat-
taa rangaistavaksi ja siten ”kieltää” myös yksinomaan RL 30:5:n säännöksellä (mainitulla ilmaisulla tarkoitettua tekoa ei ollut eikä ole edelleenkaan kielletty erikseen muualla laissa).¹²⁷ Sama lähtökohta koskee myös yleisemmin rikossäännöksiä, joissa tunnusmerkistöön on sisällytetty erillinen oikeudettomuustunnusmerkki. Säännösten soveltamisen edellytyksenä ei ole, että teko on erikseen kielletty muualla laissa tai että tekijä on itse aikaisemmin sitoutunut pidättäytymään säännöksessä tarkoitettusta teosta.

Toisaalta yrityssalaisuuden haltija voi kuitenkin vapaasti *rajoittaa* tiedon ilmaisemisen tai käyttämisen oikeudettomuutta. Esimerkiksi salassapitosopimusten ehdoilla saatetaan käytännössä kaventaa yrityssalaisuuksien suojaa siitä, mikä olisi voimassa suoraan lain nojalla.¹²⁸

RL 30:5:n oikeudettomuustunnusmerkin soveltamisen alaan liittyy vielä kysymys siitä, *kenelle* yrityssalaisuuden saa ilmaista ja kenelle ei. Esimerkiksi työntekijä ei saa ilman työnantajansa lupaa ilmaista yrityssalaisuuksia kilpailevien yritysten edustajille tai muillekaan ulkopuolisille. Yrityssalaisuuksia ei saa paljastaa vapaasti myöskään työyhteisön sisäisesti. Työntekijä ei saa ilmaista yrityssalaisuutta sellaiselle työtoverilleen, jolla ei työtehtäviensä puolesta ole oikeutta saada sitä tietoonsa. Tällaisissa tapauksissa teon rangaistavuuden edellytyksenä on kuitenkin, että työnantaja on selvästi saat-
tanut työntekijän tietoon, ettei yrityssalaisuutta ole lupa ilmaista (edes) työtoverille tai että työntekijän on muuten täytynyt tämä ymmärtää.¹²⁹

¹²⁶ Siimes 2003, s. 484.

¹²⁷ HE 66/1988 vp, s. 86.

¹²⁸ RL 30:5:n oikeudettomuustunnusmerkkiin liittyvästä problematiikasta yritysten välisissä suhteissa, erityisesti tietojen *käyttämisen* osalta, ks. Rahnasto 2001, s. 79–94, Vapaavuori 2005, s. 102–103 ja Haarmann 2006, s. 357.

¹²⁹ Tekstissä käsiteltyä problematiikkaa sivuaa jossain määrin Helsingin HO:n tuomio

7 YRITYSSALAISUUDEN VÄÄRINKÄYTTÖ

7.1 Yleisiä näkökohtia

RL 30:6 sisältää neljä keskeistä tunnusmerkkiä, joiden kaikkien on täyttyttävä, jotta kysymys voisi olla säännöksessä tarkoitettusta yrityssalaisuuden väärinkäytöstä. Tunnusmerkit ovat seuraavat¹³⁰:

- 1) Tekijä *käyttää* toiselle kuuluvaa yrityssalaisuutta tai *ilmaisee* sen.
- 2) Tiedon käyttäminen tai ilmaiseminen on *oikeudetonta*.
- 3) Tiedon käyttäminen tapahtuu *elinkeinotoiminnassa* tai sen ilmaiseminen *tarkoituksin saada itselle tai toiselle taloudellista hyötyä*.
- 4) Tieto on aikaisemmin saatu tai ilmaistu *teolla, joka on RL:ssa rangaistavaksi säädetty*.

Toiselle kuuluvan yrityssalaisuuden oikeudeton ilmaiseminen ilmenee useimmiten tiedon myymisenä kilpailevalle yritykselle tai jollekulle muulle, joka uskoo voivansa myydä tiedon edelleen. Kriminaalipoliittisesti on tarkoituksenmukaista rangaista myös niitä, jotka yritysvakoiluun tai yrityssalaisuuden rikkomiseen itse osallistumatta hyödyntävät rikoksella saatuja yrityssalaisuuksia joko käyttämällä niitä itse tai myymällä ne edelleen. Hallituksen esityksessä yrityssalaisuuden väärinkäyttöä on pidetty luonteeltaan rikoksella saatua aineettomaan omaisuuteen ryhtymisenä.¹³¹

Asialliselta sisällöltään RL 30:6 on tarkoitettu vastaamaan SopMenL:n 4.4 §:n kieltoa.¹³² Käytännössä säännös on kuitenkin kirjoitettu osittain toisella tavalla. SopMenL 4.4 §:n soveltaminen edellyttää, että tekijä on saanut tiedon liikesalaisuudesta sellaiselta *toiselta henkilöltä*, joka on hankkinut tai ilmaissut tiedon oikeudettomasti. RL 30:6:ssa on edellytyksenä, että tieto on ”saatu tai ilmaistu” RL:ssa rangaistavaksi säädetyllä teolla. Säännös voi siis tulla sovellettavaksi myös henkilöön, joka itse on saman tiedon osalta jo

18.8.1998, dnro R 97/1069. HO:n omaksuman rajanvedon sisältöä ja käytännön merkitystä on kuitenkin vaikea arvioida, koska tuomion perustelut ovat huomattavan niukat ja monitulkintaiset. HO:n ratkaisua on kommentoinut varsin kriittisesti Pihlajamäki 2004, s. 147–150. – Asiaan liittyvää kysymyksenasettelua sivuavasta oikeuskäytännöstä ks. erikseen myös Vaasan HO:n tuomio 12.7.1999, dnro R 98/400.

¹³⁰ Huomaa erikseen myös itse *yrityssalaisuutta* koskeva tunnusmerkki, jota on käsitelty yksityiskohtaisesti edellä jaksossa 2.

¹³¹ HE 66/1988 vp, s. 78 ja 86.

¹³² HE 66/1988 vp, s. 78 ja 86.

aikaisemmin syyllystynyt johonkin muuhun rangaistavaan tekoon. Tähän liittyviä tulkintakysymyksiä käsitellään lähemmin kohdassa 7.6.

RL 30:12:n mukaisesti yrityssalaisuuden väärinkäyttö on *asianomistajarikos*. Virallinen syyttäjä ei saa nostaa syytettä yrityssalaisuuden väärinkäytöstä, ellei asianomistaja ilmoita rikosta syytteeseen pantavaksi taikka ellei erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. RL 30:13:n mukaisesti yrityssalaisuuden väärinkäyttöön sovelletaan *oikeushenkilön rangaistusvastuuta* koskevia säännöksiä. Erikseen mainittakoon, *ettei* yrityssalaisuuden väärinkäytön yritys ole rangaistava.¹³³

7.2 Esirikokset

RL 30:6:n soveltaminen edellyttää, että teko kohdistuu sellaiseen toiselle kuuluvaan yrityssalaisuuteen, joka on aikaisemmin *saatu tietoon tai ilmaistu RL:ssa rangaistavaksi säädetyllä teolla*. Edellytyksenä ei ole, että joku on aikaisemmin tuomittu (tai tuomitaan) tällaisesta teosta – on riittävää, että tunnusmerkistö täyttyy (täytyisi).¹³⁴ Mahdollisina esirikoksina on hallituksen esityksessä viitattu yritysvakoiluun ja yrityssalaisuuden rikkomiseen sekä anastusrikoksiin.¹³⁵ Oikeuskirjallisuudessa *Rautio* on maininnut myös petosrikokset ja ryöstön.¹³⁶ *Vapaavuori* on viitannut lisäksi luottamusaseman väärinkäyttöön ja tekijänoikeusrikokseen.¹³⁷

¹³³ Se, ettei yrityssalaisuuden väärinkäytön yritys ole rangaistava, mutta yrityssalaisuuden rikkomisen yritys on, vaikuttaa jossain määrin epäjohdonmukaiselta. RL 30:5:n osalta lausutut perustelut (ks. HE 53/2002 vp, s. 17 ja 32) olisivat nimittäin soveltuvin osin puolletta-vissa myös RL 30:6:n kohdalla.

¹³⁴ Mainittakoon erikseen, ettei RL 30:6:n tunnusmerkistön täyttyminen edellytä tekijän tietoisuutta siitä, *millä nimenomaisella* RL:ssa rangaistavaksi säädetyllä teolla yrityssalaisuus on aikaisemmin saatu tai ilmaistu. Tahallisuusvaatimuksen täyttymisen kannalta on riittävää, jos tekijä on tiennyt, että yrityssalaisuus on saatu tai ilmaistu *jollakin* RL:ssa rangaistavaksi säädetyllä teolla. Ks. HE 66/1988 vp, s. 87. – Vaasan HO on tuomiossaan 17.5.2005, dnro R 03/1245 katsonut, ettei yrityssalaisuuden väärinkäytöstä tuomitseminen välttämättä edellytä myöskään näyttöä siitä, mikä nimenomainen RL:ssa rangaistavaksi säädetty teko on ollut esirikoksena. HO:n tuomiossa on pidetty riittävänä sitä, ettei yrityssalaisuutta ole käytännössä voitu saada tietoon muunlaisella tavalla kuin RL:ssa rangaistavaksi säädetyllä teolla.

¹³⁵ HE 66/1988 vp, s. 87.

¹³⁶ Rautio 2002, s. 1049.

¹³⁷ Vapaavuori 2005, s. 107.

Kysymykseen tulevia esirikoksia ei ole toisaalta kuitenkaan mahdollista yleisellä tasolla etukäteen täsmällisesti rajata. RL 30:6:n sanamuodon mukaan esirikoksena voi nimittäin olla *mikä tahansa* RL:ssa rangaistavaksi säädetty teko.¹³⁸ Toisaalta esirikoksen on kuitenkin oltava sellainen, että nimenomaan sen avulla yrityssalaisuutta koskevan tiedon saaminen on tarkasteltavana olevassa tapauksessa tullut mahdolliseksi. Esirikoksen on täytynyt olla jollakin tapaa välttämätön tai ainakin tarpeellinen sille, että yrityssalaisuus on voitu saada tietoon.

Kuten edellä kohdassa 5.2 on todettu, *yritysvakoilusäännöksen* soveltuminen yrityssalaisuuksien suhteen luottamusasemassa olevien työntekijöiden suorittamiin ”tietovarkauksiin” on jossain määrin epävarmaa. Jos lähtökohdaksi valitaan kanta, jonka mukaan RL 30:4 ei sovellu, on mielestäni katsottava, *ettei* mainitunkaltaisten työntekijöiden suorittama (pelkkä) *anastusteko* voi ”kelvata” myöskään RL 30:6:n mukaiseksi esirikokseksi. Jos työntekijä anastaa työnantajaltaan yrityssalaisuuksia sisältäviä esineitä (esimerkiksi asiakirjoja tai niistä valmistettuja jäljennöksiä), tämä ei yksinomaan riitä RL 30:6:n mukaiseksi esirikokseksi, ellei tekoa voida samalla pitää *RL 30:4:n tunnusmerkistön näkökulmasta oikeudettomana*.

Edellä kohdassa 4.4 esitellyssä Turun HO:n käsittelemässä asiassa (dnro R 00/11) omaksuttiin toisenlainen näkemys. Tapauksessa käräjäoikeus katsoi työntekijöiden syyllistyneen varkauteen, kun he olivat ottaneet luvottomasti mukaansa (paitsi koneita ja laitteita yms. myös) yrityssalaisuuksia sisältäviä työnantajilleen kuuluvia asiakirjoja. Yhden työntekijän osalta oli yksittäisen asiakirjatulosteen oikeudettomasta mukana viemisestä nostettu myös erillinen syyte yritysvakoilusta. Käräjäoikeus katsoi, *ettei* yritysvakoilun tunnusmerkit täyttyneet, koska työntekijällä oli ollut ”toimenkuvaansa toteuttaessaan oikeus saada [asiakirjasta] tietoja”. Käräjäoikeus kuitenkin katsoi kyseisen asiakirjan – kuten myös muiden tapauksessa arvioitavina olleiden asiakirjojen – mukana viemisen täyttävän anastusrikoksen tunnusmerkit ja tämän anastusrikoksen myös soveltuvan RL 30:6:n mukaiseksi esirikokseksi. Työntekijöitä ei kuitenkaan tuomittu erikseen yrityssalaisuuden väärinkäytöstä, koska asiakirjoista ilmenevien tietojen käyttäminen katsottiin varkausrikoksen rankaisemattomaksi jälkiteoksi. HO ei ottanut tapauksessa erikseen kantaa tässä käsiteltyyn kysymykseen, sillä asiaa ei yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskevalta osaltaan saatettu sen tutkittavaksi.

Käräjäoikeuden perusteluissa omaksuttu ajatuskulku on linjassa hallituksen esityksessä 66/1988 vp esitetyn kanssa, mutta kuitenkin ristiriidassa sen kanssa, mitä voidaan pitää RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten lopullisena sisäl-

¹³⁸ Ks. myös Rautio 2002, s. 1049.

tönä ottaen huomioon hallituksen esityksen johdosta annettu eduskunnan la-
kivaliokunnan mietintö.¹³⁹

Juuri todettu ei toisaalta kuitenkaan merkitse sitä, etteikö pelkkä anastus-
rikos voisi jossakin muussa tapauksessa soveltua RL 30:6:n mukaiseksi esi-
rikokseksi. Jos ulkopuolinen varastaa yrityssalaisuuksia sisältävän tietoko-
neen mutta tavoittelee pelkästään mahdollisuutta myydä tietokone edelleen
eikä ylipäänsä pohdi sille tallennettujen tietojen luonnetta, teko ei täytä yri-
tysvakoilun tunnusmerkkejä. Jos tekijä anastusteen jälkeen havaitsee hal-
tuunsa tulleet yrityssalaisuudet ja ryhtyy niiden suhteen RL 30:6:ssa tarkoi-
tettuun tekoon, aikaisemmin tapahtunutta varkautta voidaan epäilemättä pi-
tää säännöksessä tarkoitettuna esirikoksena.¹⁴⁰

Yrityssalaisuus- ja anastusrikosten lisäksi voidaan viitata myös eräisiin
muihin esirikoksiksi tyypillisesti ”kelpaaviin” tekoihin. Edellä kohdassa 4.2
käsitellyt virkasalaisuuden rikkominen, vakoilurikokset, turvallisuussalaisuu-
den paljastaminen, luvaton tiedustelutoiminta ja törkeä viestintäsalaisuuden
loukkaus soveltuvat lähtökohtaisesti RL 30:6:n mukaisiksi esirikoksiksi.
Sama koskee kohdassa 4.3 tarkasteltuja viestintäsalaisuuden loukkausta,
salakuuntelua, tietomurtoa, petosta ja salassapitorikosta. Kohdissa 4.2 ja 4.3
tarkastelluista teoista vain teknisen esikuvan tai ohjeen väärinkäyttö on sel-
lainen, joka ei voi olla yrityssalaisuuden väärinkäytön esirikos, sillä sitä kos-
keva rangaistussäännös on muualla kuin RL:ssa.¹⁴¹

Viimeaikaisessa oikeuskäytännössä on ollut arvioitavana myös se, sovel-
tuuko *tekijänoikeusrikos* yrityssalaisuuden väärinkäytön esirikokseksi. Ho-
vioikeustasolta on yksi lainvoimainen ratkaisu: Edellä kohdassa 4.4 käsitel-
lyssä Vaasan hovioikeuden tuomiossa 17.5.2005, dnro R 03/1245 tuomittiin
yksi vastaajana olleista entisistä työntekijöistä tekijänoikeusrikoksesta sillä
perusteella, että hän oli tallentanut tekijänoikeudellisesti suojatun tietokone-
ohjelman uuden työnantajansa tietojärjestelmään. Mainittakoon, että tämä
työntekijä oli samaan tapahtumainkulkuun liittyvän aikaisemman teon (ko-
pion valmistaminen tietokoneohjelmasta työsuhteen vielä kestäessä) osalta

¹³⁹ Ks. HE 66/1988 vp, s. 87 ja LaVM 6/1990 vp, s. 11.

¹⁴⁰ Yrityssalaisuuden väärinkäytön rangaistavuudesta silloin, kun tekijä on itse syyllistynyt
säännöksessä tarkoitettuun esirikokseen, ks. jäljempänä kohta 7.6.

¹⁴¹ Myös edellä kohdassa 4.3 käsitellyt lahjusrikokset sopivat sinänsä yrityssalaisuuden vää-
rinkäytön esirikoksiksi. Käytännössä tällä ei kuitenkaan ole yleensä merkitystä, sillä ta-
pauksissa, joissa yrityssalaisuus tulee ilmaistuksi tai saadaan tietoon lahjusrikoksen yhtey-
dessä, myös yrityssalaisuusrikoksen tunnusmerkistö tyypillisesti täyttyy.

syytettynä erikseen myös yritysvakoilusta, mutta tämän syytteen hovioikeus hylkää.

Mainitussa tapauksessa toinen henkilö sai syytteen yrityssalaisuuden väärinkäytöstä sillä perusteella, että hän oli vastaanottanut kyseiseltä toiselta työntekijältä tulosteita tämän kopioiman tietokoneohjelman lähdekoodilistauksista ja hänen väitettiin käyttäneen näistä tulosteista ilmeneviä tietoja työtehtävissään kilpailevan yrityksen lukuun. Hovioikeus kuitenkin hylkäsi yrityssalaisuuden väärinkäyttöä koskevan syytteen, koska hovioikeus katsoi jääneen näyttämättä, että syytetty ”olisi tiennyt, että asiakirjat on saatu rikoslaissa rangaistavaksi säädettyllä menettelyllä ja siten oikeudettomasti” asianomistajayhtiöltä. Lisäksi hovioikeus mainitsi syytteen hylkäämisen perusteeksi sen, että arvioitavana olleet asiakirjat eivät sisältäneet yrityssalaisuuksia.

Vaikka syyte yrityssalaisuuden väärinkäytöstä tuli hylätyksi, näyttää siltä, että hovioikeus omaksui lähtökohdan, jonka mukaan tekijänoikeusrikos sinänsä soveltuu yrityssalaisuuden väärinkäytön esirikokseksi, jos tekijänoikeusrikoksella on siirretty yrityssalaisuuksia sisältävä tallenne kilpailevan yrityksen haltuun ja käytettäväksi. Hovioikeuden omaksuman lähtökohdan perusteltavuuden arvioimiseksi kiinnitän kuitenkin huomiota siihen, ettei hovioikeus näytä lainkaan pohtineen sitä yleisemmällä tasolla keskeistä kysymystä, mikä on ollut tekijänoikeusrikoksen merkitys sen kannalta, että nimenomaan *yrityssalaisuus* on lainvastaiseen menettelyyn syyllistymällä saatu tai ilmaistu.

Kokoavasti voidaan todeta, että jokin RL:ssa rangaistavaksi säädetty teko voi täyttää RL 30:6:n mukaisen esirikoksen edellytykset nimenomaan silloin, kun teko on loukannut toiselle kuuluvaa yrityssalaisuutta. Esirikoksen on tarkasteltavana olevassa tapauksessa täytynyt kohdistua ainakin osittain *samaan oikeushyvään* kuin RL 30:6:n mukainen yrityssalaisuuden väärinkäyttö. Tältä osin RL 30:6:n soveltamisen lähtökohdan voitaisiin siten katsoa olevan sama kuin SopMenL 4.4 §:n, jonka soveltaminen edellyttää, että *liikesalaisuus* on aikaisemmalla teolla *joko hankittu tai ilmaistu oikeudettomasti*.

7.3 Tiedon käyttäminen ja ilmaiseminen

RL 30:6:ssa on säädetty rangaistavaksi yrityssalaisuutta koskevan tiedon oikeudeton *käyttäminen* ja *ilmaiseminen*. Sitä, millaisia tekoja voidaan pitää tiedon käyttämisenä ja ilmaisemisena, on käsitelty jo edellä yrityssalaisuu-

den rikkomista koskevan jakson yhteydessä (kohta 6.3). Siellä todettu pätee lähtökohtaisesti sellaisenaan myös RL 30:6:n kohdalla. Erikseen on syytä tähdentää, ettei pelkkä yrityssalaisuutta koskevan tiedon *vastaanottaminen* ole RL 30:6:n nojalla rangaistavaa.

7.4 Tekoympäristöä ja teon tarkoitusta koskevat edellytykset

RL 30:6:n soveltaminen edellyttää, että yrityssalaisuutta käytetään *elinkeinotoiminnassa* tai että se ilmaistaan tarkoituksin hankkia itselle tai toiselle *taloudellista hyötyä*. Tunnusmerkkien asialliset sisällöt ovat lähellä toisiaan. Luottamuksellisen tiedon käyttäminen elinkeinotoiminnassa tähtää tyypillisesti juuri taloudelliseen hyötyyn. Toisaalta tietoa saatetaan ilmaista taloudellisen hyödyn saamiseksi myös ilman, että tekijä itse on mukana elinkeinotoiminnassa. Erikseen on syytä huomata, ettei RL 30:6:n tunnusmerkistössä ole – toisin kuin RL 30:5:ssä – lainkaan mainittuna toisen *vahingoittamiseen* liittyvää tarkoitusta.

Yrityssalaisuuden *käyttämisen* rangaistavuuden edellytyksenä oleva elinkeinotoimintaa koskeva tunnusmerkki tarkoittaa hallituksen esityksen mukaan sitä, ettei esimerkiksi yksityisessä kotitaloudessa tai harrastustoiminnassa tapahtuva yrityssalaisuuden käyttäminen ole rangaistavaa. Yrityssalaisuuden oikeudetonta käyttämistä on pidetty kriminaalipoliittisesti merkittävänä ja rangaistusuhan ansaitsevana vain silloin, kun se tähtää elinkeinotoiminnalle tunnusomaiseen taloudelliseen tulokseen.¹⁴²

RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten keskenään samansisältöisiä tunnusmerkkejä on hallituksen esityksessä lähestytty jossain määrin epäjohdonmukaisesti. RL 30:5:n (ja myös RL 30:4:n) kohdalla on katsottu, *ettei* yrityssalaisuuden käyttäminen ole *oikeudetonta*, jos se tapahtuu tieteellisen perustutkimuksen tarpeisiin ilman että tällainen tutkimus samalla tähtää taloudellisesti hyödynnettäviin sovelluksiin.¹⁴³ RL 30:6:n osalta näyttää lähtökohtana kuitenkin oleen, että yrityssalaisuuden käyttäminen yksityisessä kotitaloudessa tai harrastustoiminnassa *on oikeudetonta*, mutta ei rangaistavaa, koska elinkeinotoimintaa koskeva tunnusmerkki ei täyty.

Oikeudettomasti ilmaistun tai saadun yrityssalaisuuden *edelleen ilmaiseminen* tapahtuu usein tiedon jälleenmyyntinä jollekulle kolmannelle. Talou-

¹⁴² HE 66/1988 vp, s. 86–87.

¹⁴³ HE 66/1988 vp, s. 84 ja 85.

dellisen hyödyn tavoittelua koskeva tunnusmerkki täyttyy näissä tapauksissa ilman epäilystä. Joissain määrin erilaisesta asetelmasta on kysymys silloin, kun yrityssalaisuus *julkistetaan* siten, että se on lähtökohtaisesti kaikkien ulottuvilla. Hallituksen esityksen mukaan myös tällaisissa tapauksissa saattaa toisinaan olla kysymys taloudellisen hyötymisen tavoittelusta.¹⁴⁴

Toisaalta hallituksen esityksessä on lausuttu, ettei tiedon ”puhtaasti journalistisessa tarkoituksessa” tapahtuva julkistaminen ehkä merkitse taloudellisen hyödyn tavoittelua.¹⁴⁵ Erikseen ei ole kuitenkaan arvioitu, voisiko puhtaasti journalistisesta tarkoituksesta olla kysymys myös sellaisessa tiedonvälityksessä, joka jo lähtökohdiltaan on elinkeinotoimintaa – ja siten samalla yleensä myös taloudelliseen tulokseen tähtäävää. Yleisten sananvapauksen liittyvien näkökohtien merkitystä ei ole hallituksen esityksessä yksityiskohtaisemmin eritelty.

7.5 Teon oikeudettomuus

RL 30:6:n soveltaminen edellyttää, että yrityssalaisuuden käyttäminen tai ilmaiseminen on *oikeudetonta*. Säännöksen perusteluissa on vain yksi lausuma, jossa on nimenomaisesti otettu kantaa tähän tunnusmerkkiin. Siinä on viitattu RL 30:4:n ja 30:5:n säännöskohtaisiin perusteluihin ja todettu, että jos yrityssalaisuuden julkistamiseen on yleishyödyllisiä perusteita tai jos ilmaisemista on pidettävä jopa humanitaarisena velvollisuutena, kysymys ei ole oikeudettomasta menettelystä. Yleisenä lähtökohtana voidaan pitää, että RL 30:6:n oikeudettomuustunnusmerkillä on sama sisältö kuin vastaavalla tunnusmerkillä RL 30:4:ssä ja 30:5:ssä.¹⁴⁶

¹⁴⁴ HE 66/1988 vp, s. 87. Oikeuskäytännöstä ks. Kouvolan HO:n tuomio 30.9.2004, dnro R 03/1364.

¹⁴⁵ HE 66/1988 vp, s. 87. *Rautio* on vastaavasti viitannut ”tietojen luovuttamiseen puhtaasti tiedottamistarkoituksessa ilman hyötymis- tai hyödyttämistarkoitusta”. Ks. Rautio 2002, s. 1050.

¹⁴⁶ Ks. edellä kohta 6.5, sen ensimmäinen kappale. Ks. myös edellä kohta 7.4, jossa on kiinnitetty huomiota HE:n perustelujen osittaiseen epäjohdonmukaisuuteen nimenomaan oikeudettomuustunnusmerkin osalta.

7.6 Esirikoksen ja jälkiteon välinen suhde

RL 30:6 soveltuu erityisesti sellaisten henkilöiden tekoihin, jotka eivät itse ole osallistuneet yrityssalaisuuksien oikeudettomaan hankkimiseen tai (aikaisempaan) paljastamiseen mutta jotka näiden rikosten seurauksena kuitenkin ovat saaneet yrityssalaisuuksia tietoonsa. Toisinaan RL 30:6:a voidaan tästä huolimatta soveltaa myös tapauksiin, joissa sama henkilö on sekä esirikoksen että yrityssalaisuuden väärinkäytön tekijänä.

Yrityssalaisuuden väärinkäytön suhde sen esirikoksiin ratkaistaan rikosten yhtymistä koskevien yleisten sääntöjen perusteella. Hallituksen esityksen mukaan tämä merkitsee käytännössä erityisesti sitä, ettei yritysvakoi luun syyllistynyttä voida tuomita enää erikseen yrityssalaisuuden väärinkäytöstä, jos tiedon hankkimisen ja tiedon hyödyntämisen kesken on suhteellisen välitön yhteys. Jollei tällaista yhteyttä ole, RL 30:6 on lähtökohtaisesti sovellettavissa.¹⁴⁷

Jälkiteon jääminen erikseen rankaisematta edellyttää kaikissa tapauksissa sitä, että eri rikokset kohdistuvat *samaan oikeushyvään*. Jos yrityssalaisuus on ilman laillista oikeutta saatu haltuun teolla, joka täyttää esimerkiksi (pelkän) anastusrikoksen tunnusmerkit¹⁴⁸, yrityssalaisuuden ilmaisemisesta tai käyttämisestä voidaan lähtökohtaisesti aina rangaista erikseen RL 30:6:n nojalla. Tämä perustuu siihen, ettei anastusrikossäännöksen soveltamisessa voida ottaa huomioon yrityssalaisuuteen kohdistunutta loukkausta.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Ks. HE 66/1988 vp, s. 87. – Vaasan HO:n tuomiossa 25.5.2004, dnro R 03/1074 on omaksuttu HE:n rajanvedosta poikkeava tulkinta. HO on tuominnut jutussa toisen vastaajista paitsi yllytyksestä yritysvakoi luun myös erikseen yrityssalaisuuden väärinkäytöstä. Vaikka HO:n ratkaisu poikkeaa HE:ssä lausutusta, ratkaisua ei silti voitane pitää rikosten yhtymistä koskevien yleisten sääntöjen vastaisena.

¹⁴⁸ Ks. edellä kohdassa 7.2 mainittu tietokoneen varastamista koskeva esimerkki.

¹⁴⁹ Vrt. HE:n 66/1988 vp, s. 87 perustelut anastusrikosten osalta. Näitä perusteluita luettaessa on pidettävä mielessä, ettei RL 30 luvun 4–6 §:n säännösten lopullinen sisältö (eivätkä siten myöskään säännösten keskinäiset suhteet) rakennu sen varaan, mitä HE:ssä on todettu RL 28 luvun säännösten soveltumisesta ”tietovarkauksiin”. Ks. myös edellä kohta 7.2.

LÄHTEET

- Castrén, Martti: *Liikesalaisuuden suoja yhteistoimintasuhteissa ja niiden jälkeen*. Vammala 1973.
- Castrén, Martti: Liikesalaisuus, tekninen esikuva ja ohje uusien lakien valossa. *Defensor Legis* (DL) 1980, s. 410–434.
- Castrén, Martti: Oikeustapauskommentti 1989:39. *DL* 1989, oikeustapaustosasto, s. 52–64.
- Castrén, Martti: *EU-Suomen markkinaoikeus*. Helsinki 1997.
- Castrén, Martti: Immateriaalioikeudet ja niitä täydentävä kilpailunormisto. Teoksessa *Yritysoikeus*. Toim. Kirsti Rissanen ym. Helsinki 1999, s. 595–721.
- Castrén, Martti: Liike- tai yrityssalaisuuden suojan tehostaminen. Teoksessa *Luovuus, oikeus ja muuttuvat markkinat. Juhlajulkaisu Keijo Heinonen 1923 – 26/11 – 2003*. Toim. Marja-Leena Mansala. Helsinki 2003, s. 27–44.
- Eduskunnan lakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksen johdosta rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (LaVM 6/1990 vp).
- Haarmann, Pirkko-Liisa: *Immateriaalioikeus*. Neljäs, uudistettu painos. Helsinki 2006.
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa ja markkinatuomioistuimesta annetun lain muuttamisesta (HE 114/1978 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen ensimmäisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 66/1988 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi yksinoikeudesta integroidun piirin piirimalliin sekä tekijänoikeuslain, oikeudesta valokuvaan annetun lain ja patentti- ja rekisterihallituksesta annetun lain muuttamisesta (HE 161/1990 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle yrityksen saneerausta koskevaksi lainsäädännöksi (HE 182/1992 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäväksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi (HE 94/1993 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 30/1998 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle työsopimuslaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 157/2000 vp).
- Hallituksen esitys Eduskunnalle eräiden rikoslain talousrikossäännösten ja eräiden niihin liittyvien lakien muuttamiseksi (HE 53/2002 vp).
- Komiteanmietintö 1967 A 9. Ehdotus laiksi vilpillisestä kilpailusta perusteluineen.
- Lahti, Raimo: Rikoslain kokonaisuudistuksen ensimmäinen vaihe: varallisuus- ja talousrikossäännökset, II. *Lakimies* 1991, s. 873–901.
- Lahti, Raimo: Lausunto eduskunnan lakivaliokunnalle hallituksen esityksen nro 53/2002 vp. johdosta. Painamaton. 15.10.2002.
- Lappalainen, Juha: *Siviiliprosessioikeus II*. Helsinki 2001.
- Nuutila, Ari-Matti: RL 12: Maanpetosrikokset. Teoksessa *Rikosoikeus*. Toim. Olavi Heinonen ym. Toinen painos. Helsinki 2002, s. 581–600. (Nuutila 2002a)
- Nuutila, Ari-Matti: RL 24: Yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamisrikokset. Teoksessa *Rikosoikeus*. Toim. Olavi Heinonen ym. Toinen painos. Helsinki 2002, s. 879–927. (Nuutila 2002b)

- Nuutila, Ari-Matti: RL 36: Petos ja muu epärehellisyys. Teoksessa *Rikosoikeus*. Toim. Olavi Heinonen ym. Toinen painos. Helsinki 2002, s. 1153–1184. (Nuutila 2002c)
- Nyblin, Klaus: Yrityssalaisuuksille dokumenttisuoja? *DL* 2001, s. 76–97. (Nyblin 2001a)
- Nyblin, Klaus: Edelleen yritysvakoilusta ja yrityssalaisuuden rikkomisesta. *DL* 2001, s. 919–928. (Nyblin 2001b)
- Nyblin, Klaus: Yrityssalaisuuden suoja ja entiset työntekijät. *DL* 2003, s. 230–253.
- Nyblin, Klaus: *Työelämän sähköposti*. Toinen, uudistettu painos. Helsinki 2004.
- Pihlajamäki, Antti: *Tietojenkäsittelyrauhan rikosoikeudellinen suoja. Datarikoksia koskeva sääntely Suomen rikoslaisissa*. Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A:258. Helsinki 2004.
- Rahnasto, Ilkka: Salassapitosäännökset aineettomien oikeuksien täydentäjänä – keskeisimmät uudet konseptit sopimuksen laatijan kannalta. Teoksessa *Immateriaalioikeudet kansainvälisessä kaupassa*. Toim. Tuomas Mylly. Helsinki 2001, s. 79–94.
- Rautio, Ilkka: RL 30: Elinkeinorikokset. Teoksessa *Rikosoikeus*. Toim. Olavi Heinonen ym. Toinen painos. Helsinki 2002, s. 1035–1062.
- Siimes, Toni: Yrityssalaisuuden rikkominen entisen työntekijän tekemänä. *DL* 2003, s. 483–484.
- Tiitinen, Kari-Pekka – Kröger, Tarja: *Työsopimusoikeus*. Toinen, tarkistettu painos. Helsinki 2003.
- Vapaavuori, Tom: *Yrityssalaisuudet ja salassapitosopimukset*. Helsinki 2005.
- Viljanen, Pekka: *Virkarikokset ja julkisyhteisön työntekijän rikokset*. Helsinki 1990.
- Viljanen, Pekka: Vielä yritysvakoilusta ja yrityssalaisuuden rikkomisesta. *DL* 2001, s. 425–434.